

Uudenmaan liitto
Nylands förbund

Ympäristöselostus

Ratkaisujen Uusimaa - Uudenmaan maakuntaohjelma 2026-2029

Uudenmaan liitto 2025
Nähtävillä ja lausunnoilla 7.10.-5.11.2025

Uudenmaan liitto 2025

**Uudenmaan liitto // Nylands förbund
Helsinki-Uusimaa Regional Council**

Esterinportti 2 B • 00240 Helsinki • Finland
+358 9 4767 411 • toimisto@uudenmaanliitto.fi
uudenmaanliitto.fi • [@Uudenmaanliitto](https://www.instagram.com/Uudenmaanliitto)

Sisällys

1.	Johdanto.....	6
2.	Maakuntaohjelman tavoitteet ja strategiset linjaukset.....	7
2.1	Uudenmaan tulevaisuuden suunnat.....	7
2.2	Uudenmaan visio 2050.....	8
2.3	Painopisteet ja tavoitteet.....	8
2.3.1	Ympäristöviisas Uusimaa.....	8
2.3.2	Innovatiivinen Uusimaa.....	9
2.3.3	Onnellisten Uusimaa.....	9
3.	Maakuntaohjelman ja ympäristöselostuksen laadinta.....	10
3.1	Vaikutusten arvioinnin toteuttaminen.....	11
3.2	Arvio prosessin toteutuksesta.....	12
4.	Uudenmaan ympäristön nykytila, ongelmat ja suojelutavoitteet.....	13
4.1	Toimintaympäristöanalyysi.....	13
4.2	Ympäristön nykytila ja ominaispiirteet vaikutusalueella.....	14
2.3.4	Luonnon monimuotoisuus ja ekologinen tila.....	15
4.2.1	Vesistöt ja vesivarat.....	18
4.2.2	Kasvihuonepäästöt ja ilmanlaatu.....	20
4.2.4	Maaperä, pilaantuneet maa-alueet ja maa-ainesten hyödyntäminen.....	22
4.2.5	Melu.....	22
4.3	Ympäristönsuojelutavoitteet sekä suunnitelmat ja ohjelmat, joihin maakuntaohjelma liittyy.....	23
4.3.1	Ilmastonmuutos ja sopeutuminen.....	23
4.3.2	Luonnon monimuotoisuus.....	24
4.3.3	Vesien- ja merenhoito.....	25
4.3.4	Jätehuolto, kiertotalous ja vesihuolto.....	26
4.3.5	Maankäyttö.....	26
5.	Maakuntaohjelman vaikutusten arviointi.....	28

5.1	Lähtöoletuksia ja epävarmuustekijöitä	28
5.2	Maakuntaohjelman yhteisvaikutukset ja kokonaisvaikutukset	29
5.3	Tavoitteet suhteessa toimintaympäristön muutoksiin	30
5.4	Toimenpide-ehdotukset haitallisten vaikutusten lieventämiseksi	31
5.5	Ympäristön kehitys, jos maakuntaohjelmaa ei toteuteta (0+ -vaihtoehto)	32
6.	Maakuntaohjelman toimeenpano, seuranta ja mittarit.....	33
7.	Yhteenveto	36
	Liite 1: Maakuntaohjelman vaikutusten arviointimatriisi.....	37

Kuvailulehti

Julkaisun nimi

Ympäristöselostus. Ratkaisujen Uusimaa – Uudenmaan maakuntaohjelma 2026–2029

Julkaisija

Uudenmaan liitto

Raportin laatijat

Tanja Lamminmäki

Nina Pakarinen

Henna Suikkanen

Kieli

suomi

Sivuja

37

Tiivistelmä

Uudenmaan maakuntaohjelmasta vuosille 2026–2029 käytetään nimeä Ratkaisujen Uusimaa. Ympäristöselostuksessa kuvataan maakuntaohjelman laadinnan aikana laadittu, SOVA-lain (200/2005) mukainen vaikutusten arviointi sekä ohjelman todennäköisesti merkittävimmät ympäristövaikutukset. Vaikutusten arviointia tehtiin koko ohjelman valmistelun ajan. Arvioinnin avulla pyrittiin varmistamaan yhteensopivuus ohjelmalle asetettujen tavoitteiden sekä kestävän kehityksen periaatteiden kanssa

Ohjelman visio vuodelle 2050 on ”Ratkaisujen Uusimaa – Euroopan ympäristöviisain, innovatiivisin ja onnellisin maakunta”. Ohjelmassa on kolme vision mukaista strategista kehittämisen painopistettä: Ympäristöviisas Uusimaa, Innovatiivinen Uusimaa sekä Onnellisten Uusimaa. Maakuntaohjelma on strategisen tason kehittämisohjelma, eikä se sisällä varsinaisia toimenpiteitä vaan tavoitteita. Vaikutusten arviointi on toteutettu samalla tarkkuustasolla kuin ohjelma on laadittu. Maakuntaohjelmaan kirjattujen kehittämisen painopisteiden vaikutuksia on arvioitu suhteessa ihmisiin, luonnonoloihin ja -varoihin, aluerakenteeseen ja ympäristöön, ilmastomuutokseen ja sopeutumiseen, talouteen, sekä tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen.

Maakuntaohjelman merkittävimmät myönteiset yhteisvaikutukset kohdistuvat ihmisiin, talouteen sekä ilmastomuutoksen hillintään ja sopeutumiseen. Ilmastomuutoksen hillintää ja sopeutumisen tavoitteita tukevat mm. fossiilista polttoaineista luopuminen, innovaatiot, kiertotalouden edistäminen sekä Uudenmaan sopeutumis suunnitelma ja siinä esitettävät toimenpiteet. Luonnon monimuotoisuuden parantamista edesauttavat mm. EU:n biodiversiteettistrategian toteuttaminen, ennallistamisen toimenpiteet ja luontoarvojen turvaaminen. Maakunnan luontopositiivisuuden ja ympäristöturvallisuuden edistäminen sekä alueen asukkaiden terveyteen, elinoloihin ja viihtyvyyteen panostaminen ja osaamisen ja työllistymisedellytysten kehittäminen vaikuttavat myönteisesti ihmisten hyvinvointiin. Hyvinvoivat ihmiset, erityisesti nuoret, joilla on yhdenvertainen mahdollisuus osallistua yhteiskuntaan, sekä hyvät mahdollisuudet kouluttautua ja työllistyä puolestaan lisäävät maakunnan vetovoimaa ja kilpailukykyä. Ohjelmalla ei arvioida olevan yksinomaan kielteisiä vaikutuksia yhdenkään painopisteen osalta.

Asiasanat

Maakuntaohjelma, alueiden kehittäminen, vaikutusten arviointi, ympäristövaikutukset

Huomautuksia

Rapporten finns också på svenska.

1. Johdanto

Maakuntaohjelma on suunnitelma, josta tulee laatia Viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista säädetyn lain, eli SOVA-lain (200/2005) mukainen arviointi. Laki ja sitä täydentävä asetus (347/2005) sisältävät säännöksen yleisestä velvollisuudesta arvioida ympäristövaikutuksia suunnitelmien ja ohjelmien valmistelun yhteydessä. Arvioinnin toteuttamisesta vastaa ohjelmasta vastaava viranomainen.

Uudenmaan maakuntaohjelmasta vuosille 2026–2029 käytetään nimeä Ratkaisujen Uusimaa. Tässä ympäristöselostuksessa arvioidaan maakuntaohjelmaan kirjattujen painopisteiden ja tavoitteiden todennäköisesti merkittävimpiä ympäristövaikutuksia suhteessa ihmisiin, elinoloihin ja viihtyvyyteen, luonnonoloihin ja -varoihin, ilmaan ja ilmastoon, luonnon monimuotoisuuteen, yhdyskuntarakenteeseen, maisemaan ja rakennettuun ympäristöön sekä talouteen. Arvioinnin avulla pyritään varmistamaan yhteensopivuus ohjelmalle asetettujen tavoitteiden sekä kestävän kehityksen periaatteiden kanssa.

2. Maakuntaohjelman tavoitteet ja strategiset linjaukset

Uudenmaan maakuntaohjelma määrittää Uudenmaan kehittämisen suunnan ja tavoitteet seuraavaksi neljäksi vuodeksi. Maailmanpolitiikan käänteet luovat epävarmuutta ja erilaiset konfliktit ovat viime aikoina vaikuttaneet toimintaympäristöömme kiihtyvällä vauhdilla. Alueen kehittäminen on pitkäjänteistä työtä ja muutokset siinä tapahtuvat usein neljää vuotta pidemmällä aikajänteellä. Siksi meidän on pidettävä mielessä myös kehittämisen kauemmas tulevaisuuteen suuntaavat vaikutukset ja pidempi aikaperspektiivi.

2.1 Uudenmaan tulevaisuuden suunnat

Merkittäviä uusimaalaisiin vaikuttavia muutosvoimia ja ilmiöitä ovat ennen kaikkea ilmastonmuutos ja luontokato, väestönmuutokset (maahanmuutto, väestön ikääntyminen, syntyvyyden lasku ja väestön keskittyminen), teknologian kehitys ja tekoäly sekä näihin kaikkiin liittyvä eriarvoistuminen. Geopoliittisen tilanteen muuttumisen vuoksi olemme huomioineet turvallisuuden eri näkökulmista myös maakuntaohjelmassa. Turvallisuus koskee niin elinympäristöämme ja fyysisiä olosuhteita, turvallisuuden tunnetta ja yhteiskunnallista vakautta kuin esimerkiksi saavutettavuuttakin. Muutosvoimiin ja tulevaisuuden mahdollisiin kehityskulkuihin on paneuduttu tarkemmin Uudenmaan ja Pohjois-Pohjanmaan yhteisessä skenaariotarkastelussa.

Skenaarioiden lisäksi työssä pohdittiin niiden mahdollisia vaikutuksia: minkälaisia varautumistarpeita erilaiset muutosvoimat aiheuttavat ja minkälaisia asioita meidän tulee huomioida lyhyemmän aikavälin suunnittelussa, kun katsotaan pidemmälle tulevaisuuteen. Skenaariotyössä seuraavat asiat nousivat esiin johtopäätöksinä teemoista, joihin Uudenmaan ainakin tulee panostaa, jotta menestymme tulevaisuudessa. Nämä asiat ovat olleet taustalla ohjelman tavoitteita määriteltäessä.

- **Uudenmaan kansainvälisen aseman vahvistaminen** kehittämällä yhteistyötä ympäristö-, innovaatio- ja koulutussektoreilla sekä parantamalla alueen saavutettavuutta ja kansainvälisiä matka- ja kuljetusketjuja.

- **Ilmastopäästöjen vähentäminen ja ilmastonmuutokseen sopeutuminen** edistämällä vihreää siirtymää, turvaamalla puhtaan energian saatavuus ja kiertotalousratkaisut. Lisäksi luonnon monimuotoisuuden ja ekosysteemipalveluiden vahvistaminen.

- **Turvallisuuden ja kriisivalmiuden kehittäminen** vahvistamalla alueellista resilienssiä, terveellistä elinympäristöä, kestävää luonnonvarojen käyttöä sekä tulevaisuuden ruoantuotantoa ja vesivarojen turvaamista.

- **Kestävän infrastruktuurin varmistaminen** ottamalla käyttöön uusia teknologioita, vahvistamalla liikenneyhteyksiä ja varautumalla sään ääri-ilmiöihin sekä turvaamalla kriittinen infra.

- **Elinkeinoelämän uudistaminen** tukemalla monimuotoista yritystoimintaa, yhteisöllistä yrittäjyyttä ja ekosysteemiyhteistyötä sekä edistämällä kilpailukykyä vihreän siirtymän investoinneilla, TKI-panostuksilla ja työmarkkina-alueen saavutettavuudella.

- **Työllisyyden parantaminen** lisäämällä osaavan työvoiman saatavuutta, tukemalla maahanmuuttajien työllistymistä sekä kannustamalla yrittäjyyteen ja yritystoiminnan kasvuun.

- **Koulutuksen ja osaamisen kehittäminen** turvaamalla tasa-arvoiset oppimismahdollisuudet, vahvistamalla jatkuvaa oppimista ja kansalaistaitoja sekä kasvattamalla oppilaitosten digitalisaatiokyvykkyyttä ja vihreän siirtymän teknologista osaamista.

- **Asukkaiden hyvinvoinnin, tasa-arvon ja kotoutumisen edistäminen** ehkäisemällä eriarvoistumista, tukemalla terveyttä ja elämänhallintaa sekä vahvistamalla monikulttuurisuutta, osallisuutta ja kulttuurista ymmärrystä.

- **Teknologia- ja tecoälyosaamisen kehittäminen** mm. vihreän siirtymän innovaatioiden ja terveydenhuollon saavutettavuuden parantamiseksi.

2.2 Uudenmaan visio 2050

Uudenmaan vuoteen 2050 tähtäävä visio on ”Ratkaisujen Uusimaa – Euroopan ympäristöviisain, innovatiivisin ja onnellisin maakunta”.

Euroopan ympäristöviisain maakunta luo ratkaisuja kestävämpään tulevaisuuteen. Tavoitteella Uusimaa näyttää suuntaa ja on etujoukoissa ilmastonmuutoksen hillinnässä. Vuonna 2050 vihreää siirtymää toteutetaan kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla ja jatketaan pitkäjänteistä työtä kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseksi, luonnon monimuotoisuuden vahvistamiseksi ja ilmastonmuutokseen varautumiseksi ja sopeutumiseksi. Polku ympäristöviisauteen perustuu laajaan yhteistyöhön ja TKI-toiminnalla tuotettaviin innovaatioihin.

Euroopan innovatiivisimmalla alueella TKI-toiminta tuottaa ratkaisuja globaaleihin haasteisiin, synnyttää menestyvää liiketoimintaa ja työpaikkoja sekä vahvistaa maakunnan kilpailukykyä kestävä kasvun ja monialaisen yhteistyön kautta. Uudenmaan kansainväliset verkostot ja hyvät yhteydet muualle Eurooppaan turvaavat paitsi Uudenmaan, myös koko Suomen saavutettavuuden ja kansainvälisen kilpailukyvyn. Uusimaa on osaamisen ja koulutuksen edelläkävijä, jossa panostetaan osaamisen jatkuvaan uudistamiseen ja koulutuksen laadun parantamiseen.

Euroopan onnellisimmalla alueella asukkaiden hyvinvointi luo perustan koko alueen elinvoimalle ja kukoistukselle. Uudellamaalla erilaiset kunnat tekevät yhteistyötä, asuminen on kohtuuhintaista ja hyvät liikenneyhteydet ja saavutettavuus tukevat arkea. Maahanmuuttajat työllistyvät hyvin ja pääsevät sujuvasti osaksi yhteiskuntaa. Nuorten hyvinvointia tuetaan ja heillä on yhdenvertaiset mahdollisuudet koulutukseen, työllistymiseen ja osallisuuteen.

2.3 Painopisteet ja tavoitteet

Maakuntaohjelmassa on kolme painopistettä: Ympäristöviisas Uusimaa, Innovatiivinen Uusimaa ja Onnellisten Uusimaa. Nämä painopisteet ja tavoitteet tukevat Uudenmaan vision ”Ratkaisujen Uusimaa – Euroopan ympäristöviisain, innovatiivisin ja onnellisin maakunta” -toteutumista.

2.3.1 Ympäristöviisas Uusimaa

Kärkitavoitteena on, että Uusimaa on Euroopan ympäristöviisain alue. Uusimaa pyrkii olemaan hiilineutraali maakunta vuoteen 2030 mennessä ja sen jälkeen tavoitteena on hiilinegatiivisuus, jolloin hiiltä sidotaan päästöjä enemmän. Luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen on pysäytettävä ja luonnon tilaa parannettava. Luonnonvarojen käyttöä kohtuullistetaan ja edistetään aktiivisesti kiertotaloutta. Samalla lisätään maakunnan toiminta- ja huoltovarmuutta, ympäristöturvallisuutta sekä sopeutumiskykyä ja varautumista ilmastonmuutoksen vaikutuksiin.

Kärkitavoite: Uusimaa on Euroopan ympäristöviisain alue.

Mittarit: kasvihuonekaasupäästöjen kehitys, hiilinielut ja luonnonsuojelualueet

2.3.2 Innovatiivinen Uusimaa

Kärkitavoitteena on, että Uusimaa on Euroopan innovatiivisin alue. Alueemme toimijat tuottavat uusista ideoista ja innovaatioista ratkaisuja, menestyvää liiketoimintaa, uutta vientiä sekä uusia työpaikkoja. Innovatiivisella Uudellamaalla TKI-toiminta edistää koko maakunnan uudistumista sekä planeetan rajoihin mahtuvaa kasvua. Uudenmaan TKI-toiminnan kehittämiskärjet vastaavat globaaleihin viheliäisiin ongelmiin, joiden ratkaiseminen vaatii monialaista lähestymistä. Uudenmaan kilpailukyky rakentuu uutta luovista yrityksistä, korkeakouluista ja tutkimuslaitoksista sekä kansainvälisesti vetovoimaisista innovaatioekosysteemeistä, jotka houkuttelevat osaajia, yhteistyökumppaneita ja investointeja.

Kärkitavoite: Uusimaa on Euroopan innovatiivisin alue.

Mittari: Regional Innovation Scoreboard

2.3.3 Onnellisten Uusimaa

Kärkitavoitteena on, että Onnellisten Uusimaa on Euroopan hyvinvoivin alue. Onnellisten Uusimaa on turvallinen maakunta, jossa asuinalueet eivät ole eriytyneet, jossa kohtuuhintaista asumista, palveluita, kulttuuria ja lähiluontoa on tarjolla, asukkaiden osallisuus on vahvaa ja sivistys on korkealla tasolla. Maahanmuuttajien kotoutumista tukevat julkiset palvelut ja kolmas sektori yhteistyössä, jotta heidän on helppo päästä osaksi yhteiskuntaa. Uusimaa haluaa olla Suomen paras maakunta oppia, mikä edellyttää panostuksia koulutuksen resursseihin. Nuorten työllistymistä, hyvinvointia ja osallisuutta tuetaan.

Kärkitavoite: Uusimaa on Euroopan hyvinvoivin alue.

Mittari: EU Social Progress Index

3. Maakuntaohjelman ja ympäristöselostuksen laadinta

Maakuntaohjelman 2026–2029 laatimisesta ja sen vaikutusten arvioinnista on vastannut Uudenmaan liitto. Ohjelman valmistelun kokonaisuudesta on vastannut maakuntaohjelman työryhmä. Ohjelmaa on valmisteltu kolmessa teemaryhmässä: Ympäristöviisas Uusimaa, Innovatiivinen Uusimaa sekä Onnellisten Uusimaa.

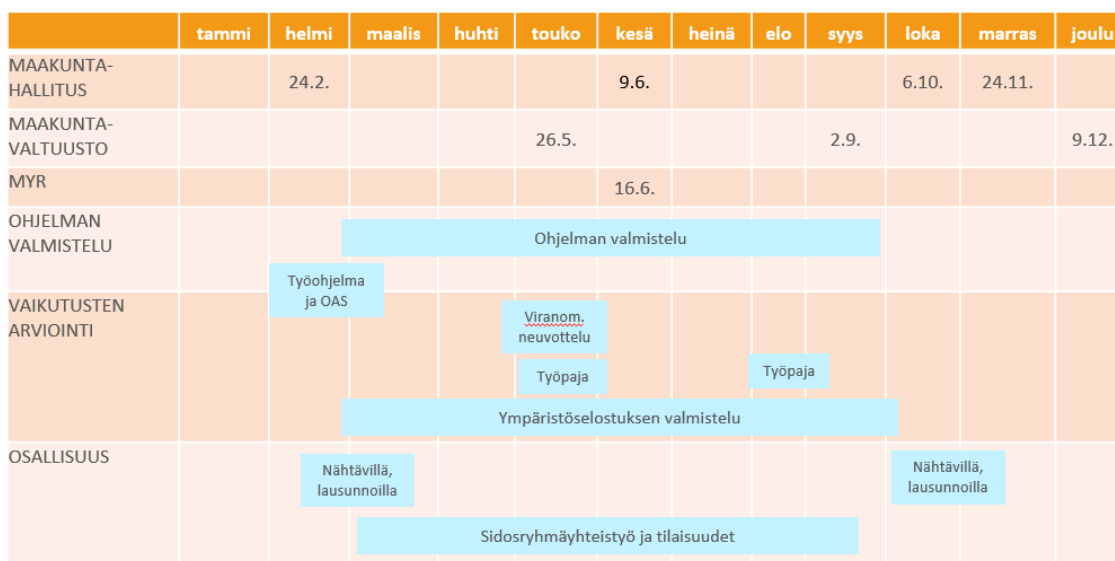
Maakuntaohjelman laadinta käynnistyi alkuvuodesta 2025 ohjelman osallistumis- ja arviointisuunnitelma (OAS) valmistelulla. Maakuntahallitus hyväksyi 24.2.2025 maakuntaohjelman työohjelman ja osallistumis- ja arviointisuunnitelman nähtäville. Nähtävilläolon aikana (24.2.-24.3.2025) ei työohjelmasta ja OAS:sta saatu lausuntoja.

Maakuntaohjelma laadittiin laajassa vuorovaikutuksessa sidosryhmien kanssa. Valmistelua tukevia työpajoja järjestettiin useita, minkä lisäksi maakuntahallituksen kokouksissa esiteltiin ohjelman valmistelutilannetta.

Maakuntaohjelmaa koskeva SOVA-lain mukainen ympäristövaikutusten arviointiprosessi alkoi samoihin aikoihin ohjelman laadinnan kanssa. Vaikutuksen arviointia ja siihen liittyvää ympäristöselostuksen laadintaa varten nimettiin SOVA-tiimi. SOVA-tiimin edustaja oli mukana maakuntaohjelman työryhmässä, mitä kautta vaikutusten arviointi oli kytketty tiiviiksi osaksi ohjelman valmistelua. SOVA-prosessia koskeva viranomaisneuvottelu pidettiin Uudenmaan ELY-keskuksen kanssa 5.5.2025.

Vaikutusten arvioinnista järjestettiin yhteensä kaksi arvioinnin työpajaa. Työpajat olivat Uudenmaan liiton sisäisiä työpajoja, ja niihin oli kutsuttu mukaan ohjelman valmistelussa mukana olevia asiantuntijoita. Kuvassa 1 on esitetty tarkemmin ohjelman laadinnan aikana käytyä vuorovaikutusta, sekä vaikutusten arvioinnin työvaiheita.

Uudenmaan maakuntahallitus päätti kokouksessaan 6.10.2025 asettaa maakuntaohjelman ja ympäristöselostuksen nähtäville ja pyytää siitä lausunnot.

Kuva 1: Maakuntaohjelman ja vaikutusten arvioinnin valmisteluprosessi.

3.1 Vaikutusten arvioinnin toteuttaminen

SOVA-lain ja -asetuksen säädökset ovat ohjanneet maakuntaohjelman ympäristövaikutusten arvioinnin toteuttamista ja ympäristöselostuksen laatimista. SOVA-lain mukaista ympäristövaikutusten arviointia tehtiin koko maakuntaohjelman valmistelun ajan. Vaikutusten arviointi ohjelmoitiin osaksi ohjelman valmistelua osallistumis- ja arviointisuunnitelman laadinnan yhteydessä.

Vaikutusten arviointia varten perustettiin ns. SOVA-tiimi, johon kuului kaksi Uudenmaan liiton asiantuntijaa. SOVA-tiimin edustajat olivat mukana maakuntaohjelman työryhmässä, mitä kautta heillä oli mahdollisuus seurata ja kytkeä vaikutusten arviointi osaksi ohjelman valmistelua. SOVA-tiimin tehtävänä oli suunnitella vaikutusten arvioinnin toteuttaminen, toteuttaa arviointi yhdessä ohjelman laadintaan osallistuneiden kanssa sekä laatia ympäristöselostus.

Maakuntaohjelman vaikutusten arviointi toteutettiin kahdessa vaiheessa. Arviointi oli ajoitettu ohjelmatyön keskeisiin vaiheisiin siten, että arvioinnilla oli mahdollista vaikuttaa ohjelman valmisteluun. Ensimmäinen arviointi toteutettiin toukokuussa 2025, jolloin teemaryhmien työ oli alkuvaiheessa. Ensimmäisessä arvioinnissa tavoitteena oli pohtia ohjelman vaikuttavuutta painopisteiden näkökulmasta, sekä arvioida 0+-vaihtoehdon vaikutuksia. Arviointi toteutettiin etätyöpajana ja työalustana toimi Miron sähköinen työtila.

Työpajassa tunnistettiin 0+-vaihtoehdon, eli ohjelman toteuttamatta jättämisen keskeisimpinä vaikutuksina seuraavat asiat:

- Aluekehittämisen yhteinen punainen lanka Uudellamaalla puuttuisi
- Turvallisuuteen ja huoltovarmuuteen liittyviä asioita ei huomioitaisi
- Rahoituksen ohjautuvuus heikkenisi
- Kestävyyismurroksen edistyminen hidastuisi

Toinen arviointikierros toteutettiin elokuussa 2025, jolloin ohjelman luonnos oli valmis ja strategisille painopisteille oli määritelty keskeiset tavoitteet. Myös toinen arviointi toteutettiin etätyöpajana, jonne oli kutsuttu samat asiantuntijat kuin ensimmäiseen työpajaan. Työalustana toimi Mentimeter-niminen työtila. Painopisteiden vaikuttavuutta arvioitiin seitsenportaisella asteikolla (vaikutukset erittäin kielteisiä – vaikutukset erittäin myönteisiä, ei vaikutuksia/ristiriitaisia vaikutuksia). Toisen arviointityöpajan tulokset koottiin arviointimatriisiin.

Toisessa työpajassa keskeisimpinä huomioina nousivat mm. seuraavat asiat:

- Ympäristöviisas-teema ja tavoitteet sisältyvät läpileikkaavasti kaikkiin painopisteisiin
- Ohjelmalla voi olla enemmän välillistä vaikuttavuutta kuin suoraa vaikuttavuutta esim. päästökehitykseen, yhdyskuntarakenteeseen ja luonnonarvojen vaalimiseen
- Tavoitteet vaativat toteutuakseen mm. hanketoimintaa, rahoitusta, yhteistyötä, sekä poliittista tahtotilaa ja sitoutumista.
- Suurimmat toteutumiseen liittyvät epävarmuudet koskeva rahoitusta ja resursseja, päätöksenteon lyhytjänteisyyttä, tahtotilaa, sekä erilaisten tavoitteiden yhteensovittamisen haasteita

Sähköiset työskentelyalustat toimivat hyvin ja palvelivat työpajan tavoitteita. Vaikutusten arvioinnin työpajoissa keskustelu oli aktiivista ja ohjelman valmistelua hyvin palvelevaa. Elokuun työpajassa nousi esimerkiksi esiin teemoja ja näkökulmia, jotka toivat ohjelmaan tarpeellista tietopohjaa ja täydennystarpeita. Tämän lisäksi arvokkaaksi koettiin painopisteiden valmistelijoiden välinen keskustelu, sekä mahdollisuus yhteensovittaa teemojen tavoitteita toisiinsa.

Arviointimatriisin tuloksia tarkistettiin työpajojen jälkeen vielä vastaamaan lopullista ohjelmaa (kuva 8). Tarkistukset muuttivat työpajojen arviointituloksia pääosin myönteisempään suuntaan, ja voidaankin todeta, että ohjelman vaikuttavuus parani vielä arviointikierroksen jälkeen ohjelman viimeistelyssä tehtyjen muutosten vuoksi. Vaikutusten arviointi ja työpajojen tulokset koottiin ympäristöselostukseen.

3.2 Arvio prosessin toteutuksesta

Vaikutusten arvioinnin tulisi tuottaa suunnittelun valmisteluun, toteutukseen ja seurantaan olennaista tietoa. Parhaiten tämä onnistuu siten, että vaikutusten arviointia toteutetaan koko ohjelman valmistelun ajan ja erityisesti vaiheissa, joissa tehdään keskeisiä ohjelmaa koskevia ratkaisuja.

Maakuntaohjelmassa vaikutusten arviointi oli integroitu alusta lähtien tiiviiksi osaksi ohjelman valmistelua. Vaikutusten arvioinnin merkittävimmät vaiheet, eli työpajat, oli ajoitettu siten, että arvioinnilla tuotettiin mahdollisimman osuvaa, tärkeää ja oikea-aikaista tietoa valmistelun tueksi. Yhteistyö ja viestintä ohjelman valmistelun ja vaikutusten arvioinnin kesken toimi hyvin, millä oli myönteistä vaikutusta sekä ohjelman valmisteluun, että vaikutusten arvioinnin laadintaan.

SOVA-lain mukaan on arvioitava eri vaihtoehtojen vaikutuksia. Maakuntaohjelma 2026-2029 on jatkoa edelliselle ohjelmalle, ja edellisessä ohjelmassa valitut painopisteet siirtyivät uuteen ohjelmaan kutakuinkin saman sanaisina. Eri painopisteistä keskusteltiin ohjelman valmistelun aikana, mutta lopulta päädyttiin pitäytymään edellisissä, edelleen ajankohtaisissa ja Uudellemaalle tärkeissä kehittämisen painopisteissä. Painopisteissä ei näin ollen ollut varsinaisia eri vaihtoehtoja, joita olisi ollut mahdollista arvioida keskenään.

Tavoitteiden sisällön osalta valmistelu piti sisällään jatkuvaa eri vaihtoehtojen vaikuttavuuden arviointia sen mukaan, mitä ohjelmalla halutaan ensisijaisesti saavuttaa. Arviointia tehtiin osana suunnittelua. Maakuntaohjelman aikana ei laadittu vaihtoehtoisia ohjelmia, joita olisi ollut mahdollista erikseen arvioida. Lopullinen ohjelma strategisine painopisteineen ja tavoitteineen on syntynyt ohjelman laadinnan aikaisen sidosryhmäyhteistyön ja vuorovaikutuksen, asiantuntijatyön ja vaikutusten arvioinnin tuloksena. Ohjelman valmistelu ja sen hetkinen sisältö on arvioitu ja dokumentoitu kahdella vaikutusten arviointikierroksella ja lopullisen ohjelman vaikutusten arviointi on kirjattuna ympäristöselostukseen.

4. Uudenmaan ympäristön nykytila, ongelmat ja suojelutavoitteet

4.1 Toimintaympäristöanalyysi

Uudellamaalla asuu 1,8 miljoonaa ihmistä, mikä on noin kolmannes koko maan väestöstä. Uudenmaan väestökasvu on ollut viime vuodet ennätyksellisen nopeaa; keskimäärin 18 000 asukasta vuodessa viimeisen 10 vuoden aikana. Helsinki ympäristöineen onkin tällä hetkellä yksi Euroopan nopeimmin kasvavista kaupunkiseuduista ja muodostaa Suomen ainoan suurkaupunkialueen. Muun Suomen tapaan myös Uudenmaan väestörakenne on vanhentunut viime vuosina selvästi. Tällä hetkellä joka viides uusimaalainen on yli 65-vuotias. Väestörakenteen vanhenemista ja huoltosuhteen heikkenemistä hillitsee kasvava maahanmuutto. Myös Uudellemaalle suuntautuvasta maan sisäisestä nettomuutosta kasvava osa on ollut viime vuosina vieraskielisten muuttoja. Yhä useampi muualle Suomeen saapuva maahanmuuttaja päätyykin myöhemmin asumaan etenkin pääkaupunkiseudun kuntiin. Uusimaa onkin Suomen ainoa maakunta, joka saa merkittävää maan sisäistä muuttovoittoa vieraskielisistä henkilöistä, ja 56 % Suomen vieraskielisistä asuukin jo Uudellamaalla. Viime vuosina kasvua on vauhdittanut erityisesti Venäjän hyökkäyssodan seurauksena syntynyt ukrainalaisten muutto alueelle.

Uudenmaan kuntien ja seutujen välillä on kuitenkin suuria eroja sekä väestönkasvussa että ikärakenteessa. Uudellamaalla väestönkasvu on jo pitkään keskittynyt voimakkaasti pääkaupunkiseudulle ja osaan sen kehysalueen kuntia. Tällä hetkellä Helsingin seudulla asuu 90 prosenttia koko maakunnan väestöstä. Itä-Uudellamaalla väestönkasvu on ollut jo pitkään maltillista ja Länsi-Uudellamaalla kääntynyt selvään laskuun. Pääkaupunkiseudulla väestökehitys kytkeytyykin kasvun hallintaan liittyviin haasteisiin, kun taas maakunnan reuna-alueilla haasteet liittyvät usein elinvoiman säilyttämiseen. Vaikka Uudellamaalla asuu maan tervein väestö, on myös tänne syntynyt kuiluja ihmisten hyvinvoinnin välille. Erityisesti isojen kaupunkien sisällä sosioekonomiset ja hyvinvointierot ovat suuret. Myös asunnottomuus on kansallisesti keskittynyt pääkaupunkiseudulle.

Uusimaa on Suomen talouden veturi ja se tuottaa lähes 40 % maan BKT:sta. Seudun talouskasvu perustuu kansainväliseen kilpailukykyyn, investointeihin ja innovaatioihin. Uudenmaan elinkeinoelämälle on tunnusomaista vahva kansainvälisyys ja yritysten vientivetoisuus. Talouden elinvoimaisuutta vahvistavat keskimääräistä nuorempi yritysanta sekä suuri startup- ja kasvuyritysten määrä. Lisäksi Uudenmaan vahvuuksia ovat osaamisintensitiivisten palveluiden ja korkean teknologian työpaikkojen suuri osuus elinkeinorakenteesta. Kaikista Suomen työpaikoista Uudellamaalla sijaitsee yli kolmannes ja sen on yli 800 000 työssäkäyvällä Suomen suurin yhtenäinen työssäkäyntialue. Vuoden 2025 alussa alueelle kuitenkin syntyi TE-palveluiden uudistuksen myötä yhdeksän työllisyysaluetta, mikä aiheuttaa haasteita esim. työvoiman liikkuvuuden turvaamisessa.

Uusimaa on Suomen liikenteen ja logistiikan solmukohta, jossa sijaitsee maan ainoa kansainvälinen lentoasema ja useita suuria satamia. Lisäksi useat tie- ja rataverkon pääväylät kohtaavat Uudellamaalla. Geopoliittisten kriisien ja epävakaa ja epävarman toimintaympäristön takia toimivan logistiikan ja toimitusketjujen tärkeys korostuvat.

Uudellamaalla asuu maan koulutetuin väestö; 41 % yli 15-vuotiaista on suorittanut jonkin korkea-asteen tutkinnon. Korkea koulutustaso perustuu alueen monipuolisiin koulutusmahdollisuuksiin sekä työmarkkinoihin, jotka houkuttelevat korkeasti koulutettua väestöä maakuntaan. Väestön korkea koulutus- ja osaamistaso takaavat hyvät edellytykset tutkimus- ja kehitystoiminnalle ja uusien

innovaatioiden syntymiselle. Uudenmaan T&K-menojen osuus on yli puolet (51 %) koko maan T&K-menoista.

Uusimaa on Euroopan ja koko maailmankin kärjessä monissa kansainvälisissä vertailuissa, joissa on mitattu hyvinvointiin, kilpailukykyyn sekä osaamispotentiaaliin ja innovointiin liittyviä ominaisuuksia. Euroopan komission laajassa elämänlaatua mittaavassa sosiaalisen kehityksen vertailussa (Social progress Index, *SPI*) Uusimaa arvioitiin parhaaksi eurooppalaisista alueista vuonna 2024. Indeksien mukaan Uudenmaan vahvuuksia ovat muun muassa väestön korkea koulutustaso, toimiva tiedotus, luottamus hallintoon sekä yhdenvertaisuus ja osallistavuus. Myös turvallisuus, ihmisten terveys ja puhdas ympäristö nähtiin Uudenmaan valtteina. Myös alueellista innovaatiokyvykkyyttä ja alueiden innovaatiojärjestelmän suorituskykyä mittaavassa vertailussa (*Regional Innovation Scoreboard 2023*) Uusimaa sijoittuu toiseksi eurooppalaisten alueiden joukossa.

4.2 Ympäristön nykytila ja ominaispiirteet vaikutusalueella

Uudenmaan vanha kallioperä ja sen päälle jääkauden jälkeen muodostunut maaperä luovat pohjan kaikille luonnon prosesseille ja ihmisen toiminnoille. Uudenmaan luonnon erityispiirteenä on laaja rannikko- ja merialue, ja maisemaa hallitsevat Salpausselät, pitkittäisharjut sekä kallioperän murroslinjoihin syntyneet merenlahdet ja jokilaaksot. Itäisellä Uudellamaalla luonteenomaista ovat pitkiin jokilaaksoihin muodostuneet viljelyaukeat ja niitä reunustavat metsät. Sisämaassa tyypillistä on järvien, metsäisten moreeniselänteiden ja peltojen mosaiikki.

Maakuntaa rajaa etelässä Suomenlahden rannikon rikkonainen saaristovyöhyke, jolla sijaitsee useita arvokkaita meriluontokohteita, ja joka tarjoaa monimuotoisen elinympäristön kasveille ja eläimille, erityisesti linnuille. Rannikkoalueella on pienistä saarista muodostuneita sisäsaaristoalueita sekä avoimia luotojen ja pienten saarten vaihtelevaa ulkosaaristoa. Tyypillisesti Uudenmaan saaret ovat kallioisia ja meren pohja jyrkkäpiirteistä ja vaihtelevaa. Uudenmaan kokonaispinta-alasta vesistöjen osuus on n. 43 % (merialueet 40% ja järvet 3% pinta-alasta). Maakunnan länsiosissa ja Nuuksion järviylängöllä on runsaasti järviä, mutta Keski- ja Itä-Uudellamaalla järviä on vähemmän. Soita on Uudenmaan pinta-alasta alle kymmenesosa.

Uusimaa sijaitsee pohjoisen havumetsävyöhykkeen eteläosassa sijoittuen kahdelle metsäkasvillisuusvyöhykkeelle. Alueen lounaisosa on hemiboreaalista tammivyöhykettä ja koillisosa eteläboreaalista vuokkovyöhykettä. Molemmissa vyöhykkeissä havupuuvaltaiset kangasmetsät ovat tavallisin metsätyyppi. Valtapuita Uudellamaalla ovat kuusi ja mänty, mutta muuta Suomea lauhkeamman ilmaston vuoksi koivu ja leppä ovat yleistyneet. Kovan maankäyttöpaineen vuoksi Uudenmaan metsät ovat pirstaleisia. Uudenmaan maapinta-alasta noin puolet metsää ja lähes 25 % on peltoa.

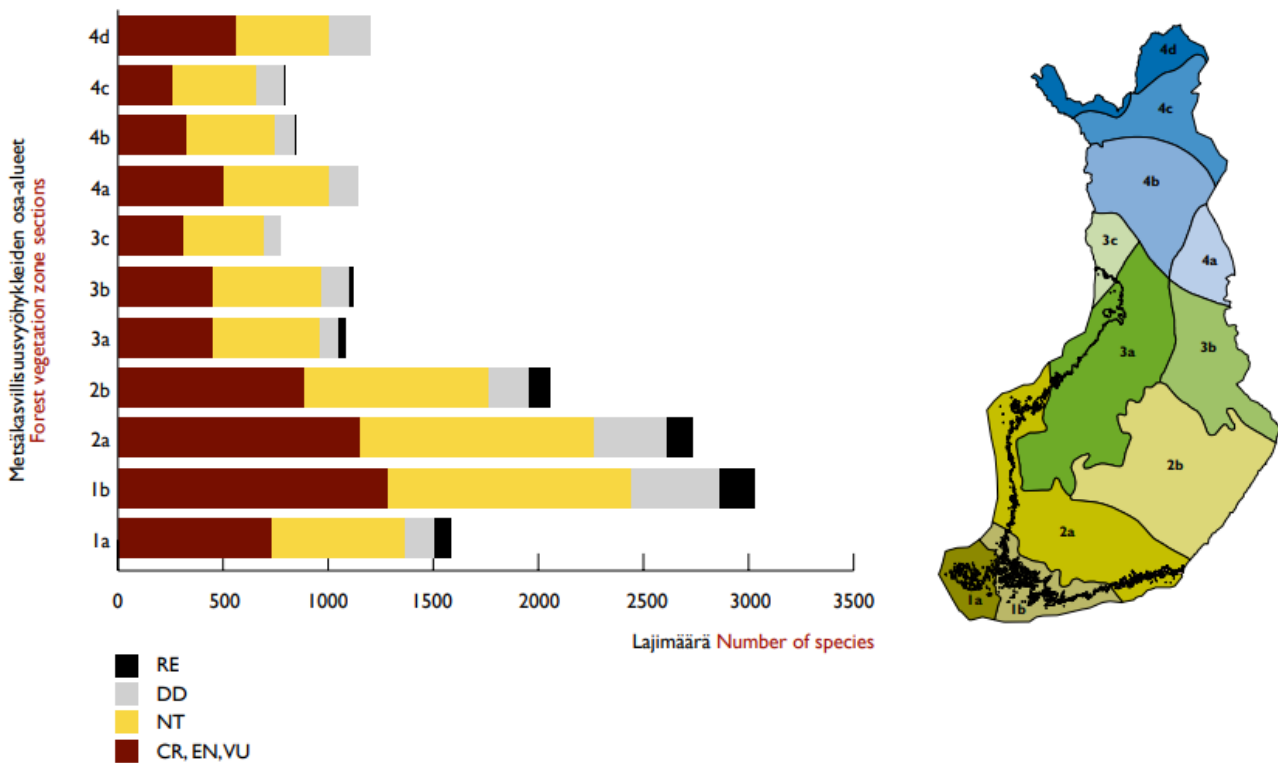
Kasvillisilta ja ilmastollisilta olosuhteiltaan Uusimaa on suotuisaa. Vuoden keskilämpötila vaihtelee Hangon saariston +6 asteesta pohjoisimpien osien noin +4,5 asteeseen. Lohjanharju ja Nuuksion ylänköalue ovat keskimäärin Suomen sateisinta seutua, vaikkakin sateisuudessa on merkittävää vuotuista vaihtelua. Uudenmaan alueella myös lumiolot vaihtelevat vuodesta toiseen enemmän kuin missään muualla Suomessa, mikä johtuu mm. rannikon läheisyydestä.

Uudenmaan väestötiheys, yhdyskuntarakenteen laajeneminen ja kehittyminen aiheuttavat yhä enenevässä määrin paineita ympäristöä kohtaan. Erityisesti taajamien ja kasvukeskusten lähellä elinympäristön laatu on vaarassa. Osittain ympäristöhaasteet ovat maailmanlaajuisia, kuten ilmastomuutoskysymykset ja luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen, mutta myös alueellisista tekijöistä ja toiminnasta lähtöisin olevia, jotka kohdistuvat muun muassa vesien tilaan ja luonnonvaroihin.

2.3.4 Luonnon monimuotoisuus ja ekologinen tila

Viheralueista, niiden välisistä yhteyksistä sekä vesistöistä muodostuu maakunnan viherrakenne. Se ylläpitää biologista monimuotoisuutta, ekosysteemien toimintaa ja vesivarantoja turvaten samalla ihmiselle elintärkeitä ekosysteemipalveluita. Luonnonympäristöillä on todettu olevan myönteinen vaikutus ihmisten terveydelle ja elämänlaadulle. Erityisesti monimuotoiselle luonnonympäristölle altistuminen voi tutkimusten mukaan parantaa immuunipuolustusta. Metsät ja vesistöt ovat uusmaalaisten ulkoilun ja virkistykseen keskeisimpiä alueita. Myös monet elinkeinot ovat riippuvaisia luonnonvaroista. Luonnolla on kuitenkin myös ihmisestä riippumaton itseisarvonsa.

Suomen luonnon monimuotoisuuden kehityssuunta jatkaa heikkenemistään, mikä käy ilmi lajien kansallisesta uhanalaisuusarvioinnista. Kansallisesti arvioituista lajeista 10,5 prosenttia luokiteltiin uhanalaisiksi vuonna 2010, kun vuonna 2019 sama luku oli noussut 11,9 prosenttiin. Uudellamaalla luonto on monimuotoista ja lajirikasta, mutta suuri osa lajeista on myös uhanalaisia. Uusimaa sijoittuu kansallisissa uhanalaisuusarvioinneissa hemi- ja eteläboreaalille vyöhykkeille, joilla punaisen listan lajien osuus on korkea, noin 25 % ja 23 % kaikista niissä kussakin arvioituista lajeista. Punaisella listalla oleviksi lajeiksi luetaan uhanalaisten lajien lisäksi hävinneiksi, silmälläpidettäviksi ja puutteellisesti tunnetuiksi luokitellut lajit.

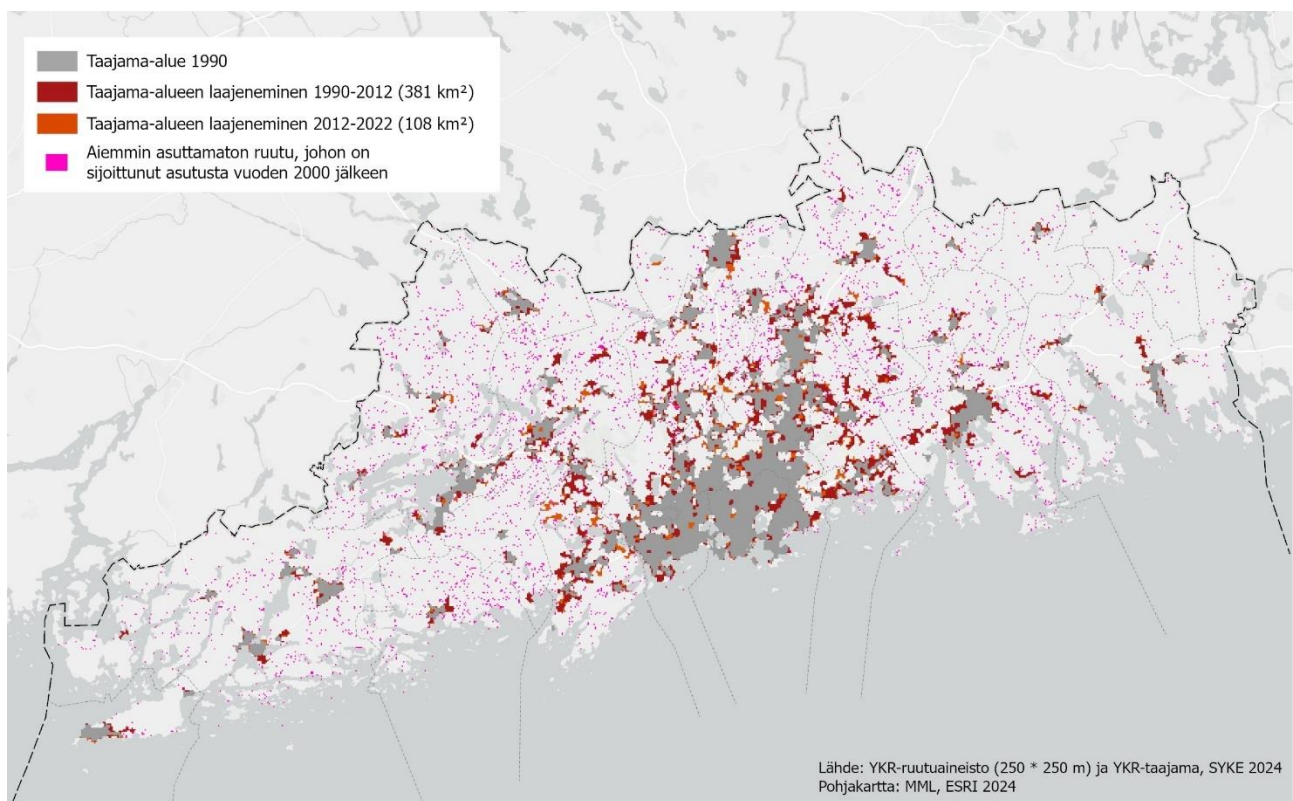
Kuva 2: Uhanalaisten (CR, EN, VU), silmälläpidettävien (NT), puutteellisesti tunnettujen (DD) ja hävinneiden (RE) lajien määrät metsäkasvillisuusvyöhykkeiden osa-alueilla (Suomen lajien punainen kirja 2019, 30). Uusimaa sijoittuu vyöhykkeille 1b ja 2a.

Myös luontotyyppien osalta uhanalaisuus painottuu Suomessa pohjoisboreaalisen metsäkasvillisuusvyöhykkeen eteläpuolelle, jolla Uusimaa sijaitsee. Arvioitujen luontotyyppien lukumäärästä uhanalaisia on siellä n. 59%. Eniten uhanalaisia luontotyyppieä on perinnebiotoopeissa (100 %), toiseksi eniten soilla (86,4 %) ja kolmanneksi metsissä (79,4 %). Uhanalaisten metsäluontotyyppien osuus on suurin Etelä-Suomen lehdoissa ja kangasmetsissä. Metsät ovat Suomen laajin elinympäristötyyppi ja lajeistamme yli 40 % elää metsissä. Metsät ovat myös tärkein uhanalaisten

lajien elinympäristö. Suomessa uhanalaisiksi arvioitujen metsälajien määrä muodostaa lähes kolmasosan kaikista uhanalaisista lajeista. Metsien merkitys luonnon monimuotoisuuden säilymisen kannalta onkin keskeinen.

Luonnon monimuotoisuuden kannalta yksi merkittävimmistä yhteiskunnallisista tekijöistä on rajallisten luonnonvarojen ylikulutus. Luontotyyppien uhanalaistumisen syitä ovat punaisen kirjan mukaan kansallisesti metsien uudistamis- ja hoitotoimet, ojitus, pellonraivaus sekä rakentaminen ja vesien rehevöityminen. Elinympäristöjen laatua heikentävät myös muun muassa saastuminen, umpeenkasvu, vieraslajit ja ilmastonmuutos.

Uudellamaalla luonnonympäristöt ovat pirstaleisia suuren maankäyttöpaineen vuoksi. Uudellamaalla korostuu väestönkasvun, yhdyskuntarakenteen laajenemisen ja viimeisimpänä vihreän siirtymän kautta lisääntynyt tarve ottaa metsä- ja peltoalueita muuhun käyttöön. Luonto- ja hiilensidontavaikutusten kannalta olennaista on, millaisille alueille rakentamista ohjataan ja miten viheralueiden yhtenäisyys ja kytkeytyneisyys turvataan. Etenkin metsäkatoa aiheuttava rakentaminen on haitallista, sillä metsät ovat luonnon monimuotoisuuden ja hiilensidonnän kannalta Uudenmaan tärkeimpiä elinympäristöjä.

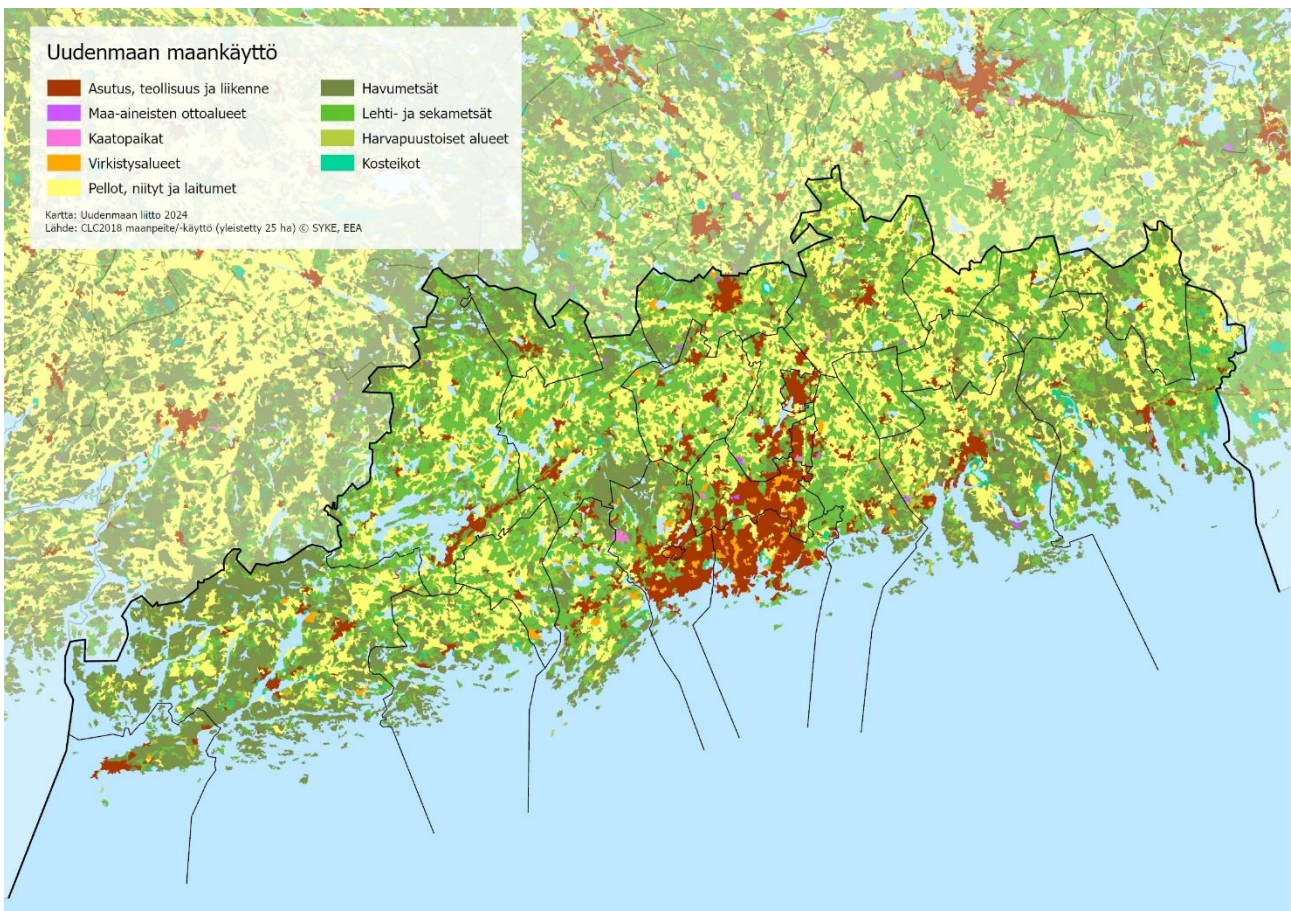

Kuva 3. Uudenmaan taajama-alueiden laajentuminen 1990-luvulta vuoteen 2022 sekä taajama-alueiden ulkopuolisten, aiemmin rakentamattomien alueiden haja-asutuksen lisääntyminen vuodesta 2000 eteenpäin. (Uudenmaan liitto 2024)

Myös rakennetut viheralueet, kuten puistot ja pihat, voivat tukea monimuotoisuutta, mikäli niiden toteutustapa, hoito ja ylläpito tukevat elinympäristöjen syntymistä ja säilymistä. Luontopohjaiset rakenteet, kuten kaupunkimetsät, puistot ja pienvesien varret turvaavat ilmastokestävää aluerakennetta sekä ilmastonmuutoksen hillinnän että sopeutumisen näkökulmasta. Kasvillisuutta ja muuta läpäisevää

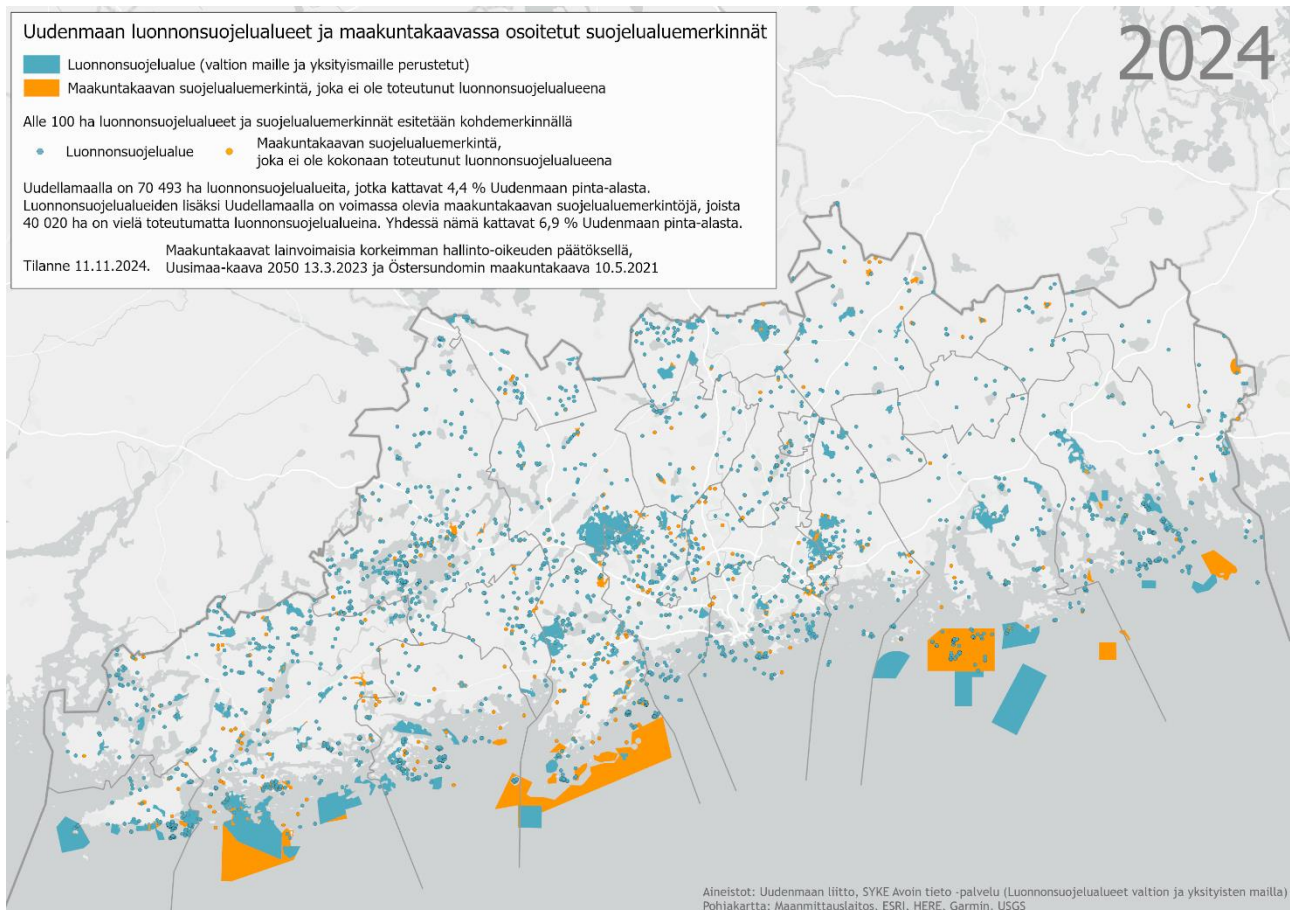
pintaa tarvitaan kaupunkeihin muun muassa lämpösaarekkeiden muodostumisen ja tulvariskien vähentämiseksi.

Metsät ovat keskeisessä roolissa paitsi luonnon monimuotoisuuden sekä virkistyskäytön, niin myös ilmastonmuutoksen kannalta. Metsät sitovat ja varastoivat hiiltä kasvaessaan ja toimivat näin ilmastonmuutosta hillitsevinä hiilinieluinä. Hiiltä poistuu metsistä hakkuiden ja luonnonpoistuman kautta. Viime vuosina hakkuissa on Uudellamaalla poistunut lähes tai yli sen määrän hiiltä, mitä vuosittaisessa kasvussa on sitoutunut. Näin ollen Uudenmaan metsien nettohiilinielu, eli nielujen ja päästöjen erotus, on hyvin pieni. Uudenmaan hiilineutraalisuustavoitteet edellyttävät päästövähennysten rinnalla hiilinielujen vahvistamista. Hiilensidonnan ensisijainen keino on maakunnan omien hiilinieluinä toimivien metsäalueiden säilyttäminen, ja soveltuvilta osin muu hiilensidonnan vahvistaminen.

Kuva 4: Uudenmaan nykyinen maankäyttö maanpeiteluokittain. (Uudenmaan liitto 2024)

Suojelualueverkostolla on keskeinen rooli sekä lajien että luontotyyppien säilymisessä. Etelä-Suomessa on verrattain vähän suojelualueita ja ne ovat usein heikosti toisiinsa kytkeytyneitä, mikä aiheuttaa riskejä luonnon monimuotoisuudelle Uudellamaalla. Samalla Uudellamaalla maankäytön muutosten häiriövaikutukset ja muut ihmistoiminnan niihin kohdistamat paineet ovat suuria. Ilmastonmuutos heikentää jo suojeltujen alueiden kykyä turvata luonnon monimuotoisuutta, jolloin toimivan suojelualueverkoston rooli korostuu entisestään. Toimivan verkoston luomisessa on huomioitava suojelualueiden määrä, koko, laatu ja yhteys toisiinsa. Verkostomaisuus mahdollistaa lajien siirtymistä ja antaa siten niille mahdollisuuksia säilyä muutosten keskellä.

Kuva 5. Vuonna 2024 Uudenmaan luonnonsuojelualueet ja maakuntakaavassa osoitetut suojelualuemerkinnyt kattoivat yhdessä 6,9 % Uudenmaan pinta-alasta. Suurin osa suojelualueista on merialueilla.

4.2.1 Vesistöt ja vesivarat

Uudenmaan vesistöt ovat pääsääntöisesti pieniä ja vähäjärvisiä. Merkittävimpiä jokivesistöjä Uudenmaan alueella ovat Karjaanjoki, Vantaanjoki ja Porvoonjoki. Jokien latvat sijaitsevat osittain Kanta-Hämeen, Päijät-Hämeen ja Varsinais-Suomen alueilla. Suurimmat järvet ovat Lohjanjärvi ja Hiidenvesi. Uudenmaan rannikkovedet ulottuvat Kymijoenlta Hankoniemen länsipuolelle asti.

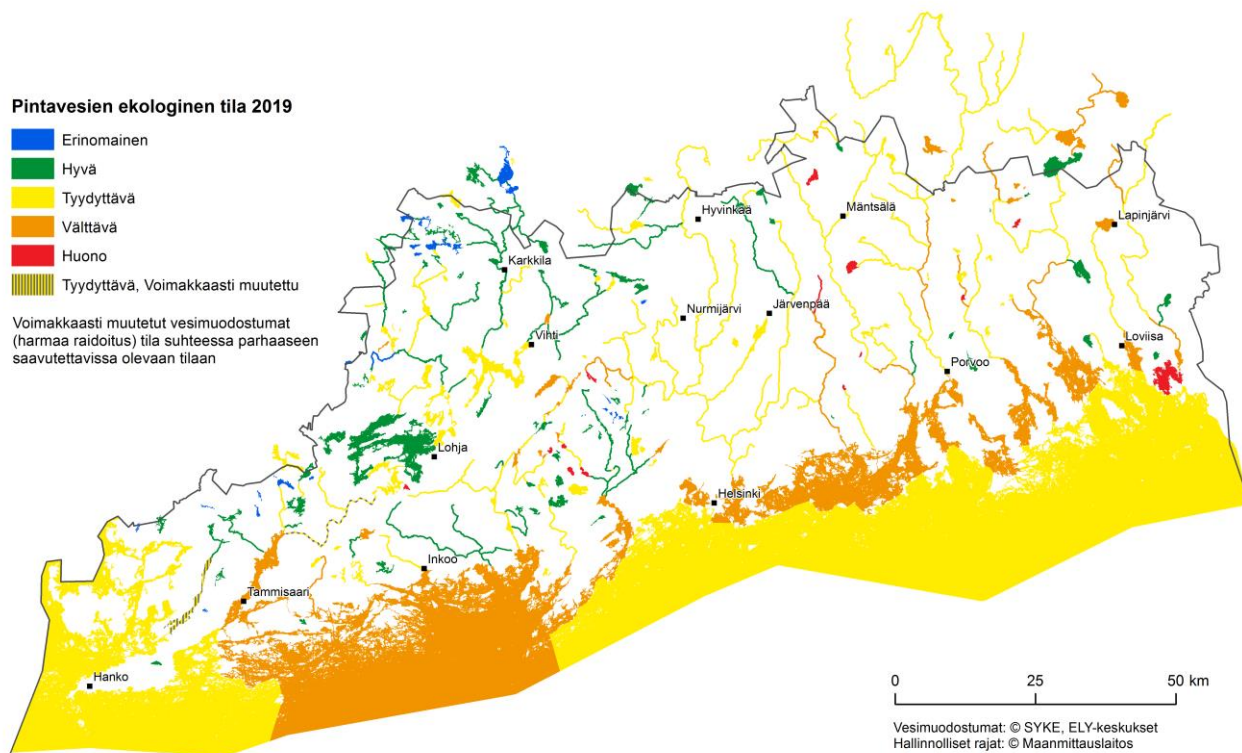
Uudellamaalla on vesivarojen osalta hyvä nykytilanne, ja raakavettä on Uudellamaalla ollut tarpeisiin nähden riittävästi. Yhdyskuntien vedenhankinta perustuu Pääkaupunkiseudulla pääosin Päijänteestä johdettuun pintaveteen, sekä muualla Uudellamaalla pääosin pohjaveteen ja tekopohjaveteen. Päijänteen vettä käytetään myös tekopohjaveden valmistukseen Keski-Uudellamaalla. Uudenmaan omat pintavesivarat ovat varsin niukat. Uudellamaalla pintavesien talousveden oton vuoksi erityiseksi alueeksi on nimetty seitsemän pintavesimuodostumaa.

Uudellamaalla pohjavesialueita on kaikkiaan 327. Merkittävimmät pohjavesivarat sijaitsevat Ensimmäisen Salpausselän reunamuodostumassa, joka jatkuu melko yhtenäisenä Hangosta Hyvinkäälle sekä Tuusulan, Porvoon, Myrskylän ja Loviisan pitkittäisharjuissa. Vähiten pohjavesivaroja on länsirannikolla Salpausselän eteläpuolisissa kunnissa.

Vesistöjen tila on parantunut viime vuosien aikana vesiensuojelutoimien ja kunnostusten myötä. Pohjavesien määrällinen tila on tällä hetkellä hyvä ja kemiallisilta ominaisuuksiltaan pohjavedet ovat pääsääntöisesti hyvässä tilassa. Monet Uudenmaan taajama-alueista sijaitsee pohjavesialueilla, joilla

tiivistyvä rakentaminen ja uudet rakennushankkeet uhkaavat kuitenkin pohjaveden määrällistä ja laadullista tilaa. Lisäksi pohjaveden laatua voivat vaarantaa mm. yhdyskuntien jätevedet, vanhat lämmitysöljysäiliöt, kaatopaikat, ampuma- ja moottoriurheiluradat, energiakaivot, sekä rakentamisen ja päällystämisen aiheuttama pohjaveden muodostumisalueen pieneneminen sekä hulevesien poisjohtaminen. Pohjavettä pilaavista aineista yleisimpiä ovat bensiinin lisäaineet, liuottimet, puutavaran kyllästysaineet sekä polttoöljy.

Uudenmaan järvistä valtaosa on hyvässä tai tyydyttävässä ekologisessa tilassa. Hyvässä tilassa on pinta-alaltaan 47 % järvistä ja erinomaisessa tilassa 5 %. Alle hyvän tilan jää 48 % luokitelluista järvistä. Erinomaisiksi luokitellut järvet sijaitsevat pääsääntöisesti vesistöalueiden yläosilla, missä ihmisten vaikutus vesiin on vähäistä. Maatalous, rakentaminen ja jätevedet kuormittavat vesistöjä. Metsien hakkuut ja ojitukset uhkaavat monien latvajärvien tilaa. Virtavesistä noin 30 % on hyvässä tai erinomaisessa tilassa. Ulkosaariston vesimuodostumat ovat pääosin tyydyttävässä ja sisäsaariston muodostumat pääosin välttävissä tilassa. Uudellamaalla merkittävin pintavesien tilaan vaikuttava tekijä on vesiin kohdistuva ravinnekuormitus. Runsassateisina vuosina ravinteiden huuhtoutuminen on ollut kaksin-kolminkertaista vähäsateisiin vuosiin verrattuna. (Lähde: Uudenmaan vesienhoidon toimenpideohjelma 2022-2027).

Kuva 6. Uudenmaan pintavesien ekologinen tila 2019. (Uudenmaan ELY-keskus 2021)

Ilmastonmuutoksen ja sään ääri-ilmiöiden voimistumisen arvioidaan vaikuttavan monella tavoin vesivaroihin ja vesistöihin sadannan ja haihdunnan kautta. Vuotuinen sademäärä kasvaa, samoin kuin pidemmät kuivuusjaksot. Ihmisen toiminta, kuten ojitukset ja rakentaminen, voimistavat kuivuuden ja tulvien vaikutuksia. ([Ilmastonmuutoksen vaikutus pohjavesivaroihin | Vesi.fi](#))

Ilmastonmuutoksen seurauksena loppukesän ja syksyn alimmat pohjavedenkorkeudet laskevat entistä alemmaksi. Kuivuuden vaikutukset näkyvät ensimmäisenä pienissä pohjavesiesiintymissä, joissa pohjaveden kierto on melko nopeaa. Syksyn ja talven vesisateet ja sulamisvedet täydentävät pohjavesivarastoja, mutta toisaalta rankkasateet, pitkät sateiset jaksot ja tulvat voivat heikentää

pohjaveden laatua. Ilmastomuutoksen arvioidaan myös voimistavan vesiekosysteemien ravinnekuormitusta ja sitä kautta rehevöitymistä. Taulukko 1 kuvaa sää- ja ilmastotekijöiden muutoksia Uudenmaan alueella 2050-luvulle mentäessä.

Taulukko 1: Sää- ja ilmastotekijöiden muutokset Uudenmaan alueella 2050-luvulle mentäessä. (lähde: Suomen ilmastopaneeli, raportti 2/2021)

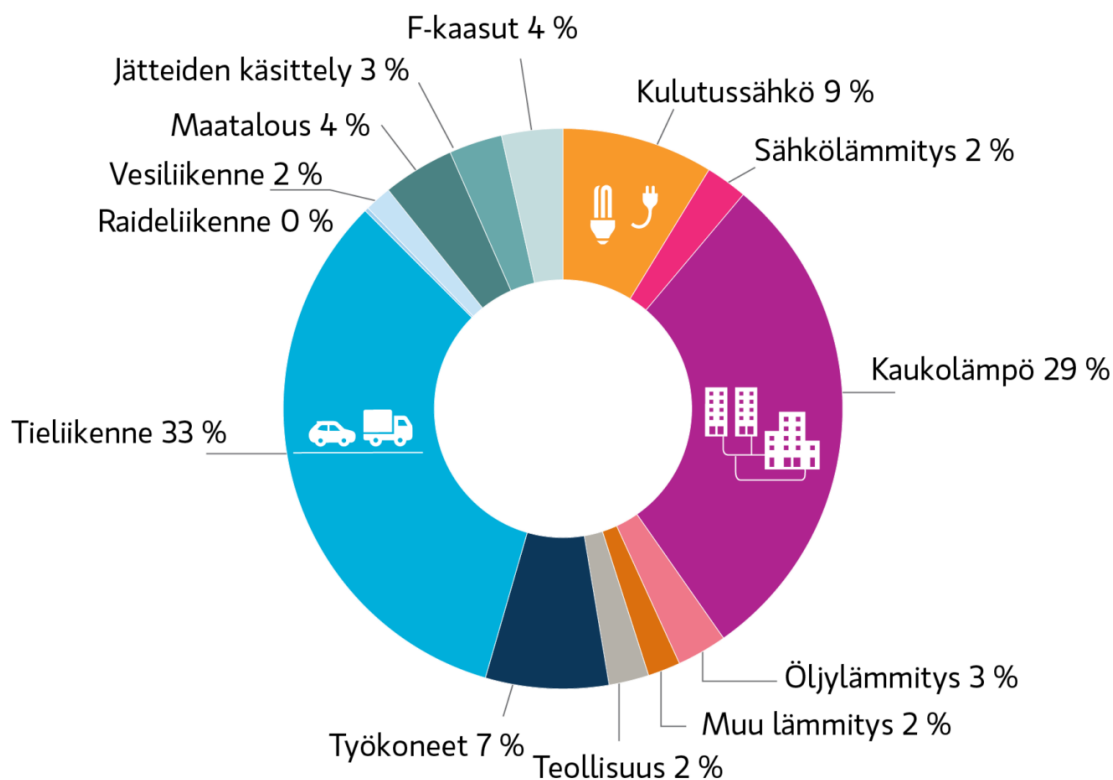
Uusimaa									
Muuttuja		Talvi	Kevät	Kesä	Syksy	Vuosi	1991–2020 ja 1981–2010 vertailu ja huomioita		
Keskilämpötila		++	++	+	++	++	Jakso 1991-2020 +,6°C lämpimämpi kuin 1981-2010		
Sademäärä		+	+	/	+	+	Jakson 1991–2020 vuotuinen keskimääräinen sademäärä on likimain sama kuin 1981–2010		
Termisen vuodenajan pituus		--	+	+	+	*	Talvi lyhenee >50 vuorokaudella 2050-luvulle mentäessä, muut vuodenajan pitenevät 10...20 vrk:lla		
Vuorokauden ylin lämpötila		++	++	+	++	++	Jakson 1991–2020 vuorokauden keskimääräinen ylin lämpötila on n. 0,5°C korkeampi kuin 1981–2010.		
Vuorokauden alin lämpötila		++	++	+	++	++	Jakson 1991–2020 vuorokauden keskimääräinen alin lämpötila on n. 0,5°C korkeampi kuin 1981-2010.		
Pakkaspäivien määrä		-	--	-	--	--	Jaksolla 1991–2020 pakkaspäivien keskimääräinen vuosimäärä on vähentynyt noin 6 päivällä verrattuna 1981–2010.		
Lumi		--	--	*	--	--	Lumensyvyys vähentynyt n. 3–5 cm /vuosikymmen, ja pysyvän lumen esiintyminen myöhästynyt n. 4vrk/vuosikymmen		
Sadepäivien määrä		+	()	-	()	+	Suurta vuosien välistä vaihtelua.		
Rankkasateiden voimakkuus		+	+	+	+	+	Ilmastomuutoskerroin on vuorokausisateille 1,25–1,3 ja tuntisateille 1,35-1,5.		
Suhteellinen kosteus		+	/	/	/	+	Ei merkittävää havaittua muutosta.		
Tuulen nopeus		+	+	/	/	/	Ei merkittävää havaittua muutosta.		
Roudan määrä		--	--	*	*	--	Kantavan roudan aika talvisin on koko maassa vähentynyt n. 7 päivää/vuosikymmen.		
++	Lisääntyy/kasvaa huomattavasti		+	Lisääntyy/kasvaa		/	Ei juurikaan muutosta	()	Muutos epävarma
--	Vähenee huomattavasti		-	Vähenee		*	Ei osata sanoa tai merkityksetön		

4.2.2 Kasvihuonepäästöt ja ilmanlaatu

Ilmastomuutokseen vastaaminen on yksi ajankohtaisimmista ja tärkeimmistä kysymyksistä niin Uudellamaalla kuin globaalistikin. Uudenmaan rooli ja vaikutus Suomen päästökehitykseen on merkittävä johtuen muun muassa alueen suuresta väestön ja liikenteen määrästä sekä alueen kasvusta.

Uudenmaan kasvihuonekaasupäästöt vuonna 2023 olivat 5,6 miljoonaa tonnia. Asukasta kohti Uudenmaan päästöt olivat 3,2 tonnia. Asukaskohtaiset päästöt ovat Uudellamaalla maakunnista alhaisimmat. Kokonaispäästöt ovat vähentyneet vuodesta 2005 noin 39 prosenttia. Tärkein syy pudotukselle ovat olleet energiasektorin toimet - Uudenmaan myönteiseen kehitykseen ovat vaikuttaneet erityisesti kaukolämmön puhdistuminen ja sähkön kansallisen päästökertoimen pieneneminen.

Uudenmaan päästöjen jakauma 2023

Lähde: Syke

Kuva 7. Uudenmaan päästöjakauma vuonna 2023. (SYKE 2024).

Uudellamaalla suurin päästölähde on liikenne, jonka osuus kaikista päästöistä noin 33 %. Toiseksi suurin päästölähde on kaukolämpö (29 %) ja kolmanneksi suurin kulutussähkö (9 %). Uudellamaalla Helsingin ja Espoon kaukolämmön tuotannon päästöt ovat laskeneet huomattavasti. Pelkkä Helsingin kaukolämmön tuotannon päästöjen väheneminen vastaa yli puolta koko Uudenmaan kokonaispäästöjen vähenemästä. Hyvästä päästökehityksestä huolimatta sähkön kulutus kasvoi 5 prosenttia. Muilla sektoreilla muutokset päästöissä olivat muutaman prosentin luokkaa.

Ihmistoiminnasta aiheutuvia kasvihuonekaasupäästöjä on mahdotonta täysin välttää. Vaikka Uudellamaalla kaikissa hillintätoimissa onnistuttaisiin, on osa päästöistä saatava sidottua ilmakehästä, jotta laskennallinen hiilineutraalius alueella olisi saavutettavissa. Hiilensidonnasta etenkin maakunnan metsien rooli on merkittävä. On kuitenkin huomattava, että Uudellamaalla hiilinieluna toimiva metsäala on lähtökohtaisesti vähäinen suhteessa maakunnan asukasmäärään ja ihmistoiminnasta aiheutuviin päästöihin, minkä lisäksi metsäalaa on vuosittain menetetty pysyvästi, kun metsämaata on otettu muuhun käyttöön, pääosin rakentamiseen.

Ilmassa on epäpuhtauksina ihmisen toiminnasta ja luonnosta peräisin olevia haittaa aiheuttavia kaasumaisia ja hiukkasmaisia aineita. Epäpuhtauksien haitat voivat olla maailmanlaajuisia, alueellisia tai paikallisia. Maailmanlaajuisia vaikutuksia ovat ilmaston lämpeneminen ja yläilmakehän otsonikato. Paikallisia vaikutuksia ovat lähipäästöjen aiheuttamien ilmansaasteiden haitat ihmisten terveydelle ja lähiympäristölle sekä erilaiset viihtyisyys- ja materiaalihaitat.

Ilmanlaatu Uudellamaalla on yleensä pääosin hyvä, mutta ilmansaasteet voivat heikentää paikallisesti ja alueellisesti ilmanlaatua ajoittain täälläkin. Ilmanlaadun kysymykset keskittyvät tiheästi asutulle pääkaupunkiseudulle, jossa ilmanlaatua heikentävät katupöly, liikenteen pakokaasut, muualta kulkeutuvat ilmansaasteet, työmaiden pölyt sekä pientaloalueilla puunpoltto.

4.2.4 Maaperä, pilaantuneet maa-alueet ja maa-ainesten hyödyntäminen

Maaperä on uusiutumaton luonnonvara, jolla on monia tärkeitä toimintoja, ja joista myös ihminen on riippuvainen. Maaperä varastoi ja suodattaa vettä, joten se suojelee tulvilta ja kuivuudelta. Hyvinvoiva maaperä on edellytys ruoan- ja vedentuotannossa, ja maaperällä on keskeinen rooli myös hiilen kierrossa ja ilmastomuutoksen hillinnässä. Lisäksi maaperä tarjoaa elinympäristön jopa neljännekselle maapallon eliölajeista.

Uudellamaalla on runsaasti teollisuus- ja yritystoimintaa, sekä asutusta ja liikennettä, jotka aiheuttavat paineita maaperän laadulle. Suomen pilaantuneet maa-alueet painottuvat eteläiseen Suomeen ja rannikkoalueille. Pilaantuneeksi luokitellaan alue, jolla on ihmisen toiminnan seurauksena haitallisia aineita siinä määrin, että niistä aiheutuu haittaa tai merkittävä riski ympäristölle tai terveydelle, viihtyisyyden vähentymistä tai muuta niihin verrattavissa olevaa haittaa. Haitallisia aineita voi joutua maaperään erilaisten onnettomuuksien, vahinkojen tai pitkän ajan kuluessa tapahtuneiden vähittäisten päästöjen seurauksena. Aineet voivat kulkeutua maaperässä pohjaveteen, vesistöön tai levitä ympäröiville alueille. Suomessa maaperän ja pohjaveden pilaantumisesta ja pilaantuneen alueen puhdistamisesta säädetään ympäristönsuojelulaissa.

Uudenmaan ennustettu kasvu merkitsee kulutuksen ja rakentamisen lisäämistä, eli luonnonvarojen lisääntyvää käyttöä. Esimerkiksi rakentamiseen tarvittavien kivi- ja maa-ainesten tarve kasvaa infrastruktuurin, rakennusten ja erilaisten ympäristörakenteiden rakentamiseen ja ylläpitoon. Uudellamaalla maa-ainesten tarve kasvaa erityisesti Helsingin seudulla, minne väestönkasvu painottuu. Tällä hetkellä Uudellamaalla käsitellään noin 15 miljoonaa tonnia maa-aineksia vuodessa. Harju- ja kalliokiviainesten kuljetusmatkat Uudellamaalla ovat pitkiä, samoin kuin matkat maankaatopaikoille. Kuljetukset ovat maa-ainesten käytön merkittävimpiä haitallisia ympäristövaikutuksia. Pitkät kuljetukset aiheuttavat päästöjä, minkä lisäksi maa-aineskuljetusten raskas liikenne tuottaa melu- ja värinävaikutuksia. Muita maa-aineshuollon merkittäviä vaikutuksia ovat maisemavaikutukset sekä mahdolliset vaikutukset pohjaveteen. Rakentamisessa muodostuvien kaivuumaisten kierrätys vähentäisi neitseellisen kiviaineksen ottoa, luonnonvarojen kulutusta sekä maa-ainesten kuljetuksia ja kielteisiä ympäristövaikutuksia.

4.2.5 Melu

Melu on ei-toivottua ääntä, joka koetaan epämiellyttäväksi tai häiritseväksi tai joka on kuulolle haitallista. Äänen kokeminen meluksi on hyvin yksilöllistä. Melun aiheuttaman haitan suuruuteen vaikuttavat muun muassa äänen voimakkuus, taajuus, impulssimaisuus, sekä aika ja paikka sekä meluherkkyys ja asenne äänilähdettä kohtaan. Melu vähentää ja heikentää elinympäristön viihtyisyyttä ja laatua erityisesti asumiseen käytettävillä alueilla, sekä loma- ja virkistysalueilla. Pitkäaikainen altistuminen melulle voi aiheuttaa erilaisia terveyshaittoja, kuten unen häiriintymistä, elimistön stressireaktioita sekä lisätä sydän ja verisuonisairauksien riskiä.

Uusimaa on väestöltään tihein maakunta, missä yhdyskuntarakenne on tiivis ja melulähteitä on paljon ja melulle altistuu iso joukko ihmisiä. Suurin osa ympäristömelusta on peräisin tieliikenteestä. Tieliikenteen on arvioitu edelleen kasvavan Uudenmaan alueen tieverkolla väestön ja työpaikkojen kasvun myötä. Ulkomelua säädellään valtioneuvoston päätöksellä (993/1992). Melun aiheuttamia haittoja pyritään hallitsemaan melupäästöön, äänen etenemiseen sekä melutasoon ja -altistukseen

kohdistuvilla vaatimuksilla ja toimenpiteillä. Kaavoitus on tehokas keino ennaltaehkäistä meluongelmien syntymistä ja myös ratkaista niitä.

4.3 Ympäristönsuojelutavoitteet sekä suunnitelmat ja ohjelmat, joihin maakuntaohjelma liittyy

Ympäristönsuojelua varten on laadittu erilaisia kansainvälisiä, kansallisia sekä maakunnallisia suunnitelmia ja ohjelmia, jotka pohjautuvat eri laeissa, direktiiveissä ja hallitusohjelmissa määriteltyihin tavoitteisiin ja linjauksiin. Seuraavaksi mainitaan ne merkityksellisimmät ympäristönsuojelutavoitteet sekä ohjelmat, joihin maakuntaohjelma liittyy.

4.3.1 Ilmastomuutos ja sopeutuminen

Ilmastotyön painoarvo on vahvistunut viime vuosien aikana ja ilmastotavoitteita ja -suunnitelmia on laadittu eri aluetasoilla. Yhteistä ohjelmille on hiilineutraalisuuden saavuttamista koskevat tavoitteet ja toimenpiteet. Ilmastotavoitteet liittyvät tavalla tai toisella kaikkiin maakuntaohjelman kehittämisen painopisteisiin.

EU on sitoutunut vähentämään nettokasvihuonekaasupäästöjään vähintään 55 prosentilla vuoteen 2030 mennessä vuoden 1990 tasosta ja sen tavoitteena on olla maailman ensimmäinen ilmastoneutraali alue vuoteen 2050 mennessä. Tavoitetta varten Euroopan komissio on käynnistänyt vihreän kehityksen ohjelman eli Green Dealin, joka on laaja ja kunnianhimoinen toimenpidepaketti. Sen tavoitteena on vähentää huomattavasti päästöjä, investoida huippututkimukseen ja innovaatioihin sekä säilyttää Euroopan luonnonympäristö.

Kansallisella tasolla tavoitteena on hiilineutraali Suomi vuoteen 2035 mennessä. Keinoina ovat mm. energiantuotannon uudistaminen eli fossiilisten polttoaineiden käytön vähentäminen ja vaihtoehtoisten energialähteiden kuten vedyn, aurinko-, tuuli- ja vesivoiman sekä bioenergian käytön edistäminen, liikenteen sähköistäminen, kiertotalouden lisääminen ja metsien hiilinielujen vahvistaminen. Hallitus myös valmistelee parhaillaan uutta hiilinegatiivisuutta tavoittelevaa energia- ja ilmastostrategiaa, jonka keskeisenä osana on teollisuuden puhtaan siirtymän ja investointien edistäminen.

Suomen ilmastopolitiikan perustana toimii vuonna 2022 vahvistettu kansallinen ilmastolaki. Se muun muassa asettaa päästövähennystavoitteet vuodelle 2030 (-60 %), vuodelle 2040 (-80 %) ja vuodelle 2050 (-90 %, tavoitellen kuitenkin -95 %) verrattuna vuoden 1990 tasoon. Lisäksi lakiin on kirjattu maankäyttösektoria ja hiilinielujen vahvistamista koskevat tavoitteet.

Uudenmaan tavoitteena on olla hiilineutraali vuoteen 2030 mennessä. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi on laadittu maakunnan ilmastotyötä linjaava Hiilineutraali Uusimaa 2030 -tiekartta sekä sen toimenpideohjelma, Yhteistyöllä kohti hiilineutraaliutta, joissa esitetään ilmastotyön kannalta tärkeimmät painopisteet sekä yhteiset tekemisen paikat. Uudenmaan maakuntavaltuusto hyväksyi päivitetyn Hiilineutraali Uusimaa 2035-tiekartan joulukuussa 2022.

Valtioneuvosto on hyväksynyt joulukuussa 2022 kansallisen ilmastomuutoksen sopeutumissuunnitelman 2030 (KISS2030). Kansallinen sopeutumissuunnitelmassa määritellään sopeutumistyön visio ja päämäärät. Uudellamaalla kansallista sopeutumissuunnitelmaa toteutetaan Uudenmaan liiton ja Helsingin yliopiston yhteisessä VILKKU-hankkeessa, jonka tavoitteena on vahvistaa Uudenmaan kykyä sopeutua ilmastomuutokseen. Hankkeen aikana valmistellaan tilannekuvaa Uudenmaan haavoittuvuudesta, altistumisesta ja keskeisistä riskeistä, sekä laaditaan alueellinen sopeutumissuunnitelma. Alueellinen sopeutumistyö linkitetään osaksi Uudenmaan ennakointityötä, sekä maakuntakaavoitusta.

Maa- ja metsätalousministeriö julkaisi vuonna 2022 kokonaisvaltaisen maankäyttösektorin ilmastosuunnitelman (MISU), joka on osa uudistetun ilmastolain mukaista suunnittelujärjestelmää. Suunnitelman päämääränä on kestävä kehityksen tavoitteiden mukaisesti edistää maankäytön, metsätalouden ja maatalouden päästöjen vähentämistä, sopeutumista ilmastomuutokseen sekä nielujen aikaansaamien poistumien vahvistamista. Se kattaa maankäytön muutoksiin, maatalousmaiden hiilidioksidipäästöihin, metsiin ja pitkäikäisiin puutuotteisiin kohdentuvat toimenpiteet sekä erilaisia poikkileikkaavia toimenpiteitä.

4.3.2 Luonnon monimuotoisuus

Suomea velvoittavat EU:n tavoitteet luotokadon pysäyttämiseksi ja luonnon tilan parantamiseksi. Vuoteen 2030 ulottuvan EU:n biodiversiteettistrategian päätavoite on luontokadon pysäyttäminen ja luonnon monimuotoisuuden kääntäminen kasvuun EU:ssa. Strategiassa on määritelty EU:n yhteiset luonnonsuojelun prosentuaaliset tavoitteet. Suomea sitovat myös useat muut kansainväliset sopimukset, joista YK:n biodiversiteettisopimus on keskeisin luonnon monimuotoisuutta turvaava sopimus. Siihen liittyen hyväksyttiin osapuolikokouksessa vuonna 2022 Kunming-Montrealin biodiversiteettikehys.

Suomi valmistelee vieläkin uutta, vuoteen 2035 ulottuvaa kansallista luonnon monimuotoisuusstrategiaansa ja siihen liittyvää toimintaohjelmaa. Strategia ja toimintaohjelma huomioivat YK:n luonnon monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen osapuolikokouksessa asetetut tavoitteet vuoteen 2030, EU:n biodiversiteettistrategian tavoitteet sekä kansallisesti päätettävät tavoitteet.

EU:n biodiversiteettistrategian toteuttamiseen kuuluu myös ennallistamisasetus, joka tuli voimaan elokuussa 2024. Suomi valmistelee parhaillaan kansallista ennallistamissuunnitelmaansa, jossa määritetään toimet ennallistamisasetuksen tavoitteisiin pääsemiseksi. Ennallistamisasetuksessa on vuoteen 2030 tähtäävät prosentuaaliset ennallistamistavoitteet heikentyneille maa- ja merialueiden ekosysteemeille. Lisäksi vuoteen 2050 mennessä kaikki heikon tilan vuoksi ennallistamista tarvitsevat ekosysteemit tulisi olla ennallistettu. Ennallistamisasetus edellyttää luonnon tilaa parantavia toimia esimerkiksi soilla, metsissä, maatalousympäristöissä, rannoilla, merellä ja sisävesissä. Kaupunkiekosysteemeille on omat tavoitteensa. Ennallistamisasetuksen tavoitteet koskevat monelta osin lintu- ja luontodirektiivien lajeja ja elinympäristöjä, eli niillä on tarkoitus vahvistaa jo meneillään olevaa luonnonsuojelua.

EU:n komissio julkaisi joulukuussa 2021 maaperästrategian, jonka tähtäinvuosi on 2050. Osana strategian toimeenpanoa komissio julkaisi maaperän terveyttä koskevan direktiiviehdotuksen heinäkuussa 2023, ja siitä päästiin alustavaan sopuun huhtikuussa 2025. Se on vielä hyväksyttävä Euroopan parlamentissa ja jäsenmaiden ministerineuvostossa. Tämän jälkeen jäsenmailla on 3 vuotta aikaa asetuksen täytäntöönpanoon. Direktiiviehdotuksen tavoitteena on parantaa maaperän tilaa ja sen seurantaa sekä vähentää pilaantumisen aiheuttamia riskejä ja lisätä tietoutta pilaantuneista alueista.

Suomen uusi luonnonsuojelulaki tuli voimaan vuonna 2023. Laki päivitettiin, jotta se vastaisi paremmin nykyisiin luontokadon ja ilmastomuutoksen haasteisiin. Luonnonsuojelulain uudistuksen yhteydessä lakiin lisättiin luku vapaaehtoisesta ekologisesta kompensatiosta. Tätä varten on myös tehty ympäristöministeriön asetus. Nämä yhdessä toimivat Suomessa täysin uutena luonnonsuojelun ja ennallistamisen työkaluna. Ekologiseen kompensatioon liittyen julkaistiin myös tänä vuonna laskentaohjeet. Sitä käynnistetään monilla tavoin parhaillaan kunnissa.

Suomen luonnon monimuotoisuutta vahvistetaan vuosina 2021–2030 käynnissä olevassa Helmi-elinympäristöohjelmassa. Helmi-ohjelma torjuu elinympäristöjen vähenemistä ja laadun heikkenemistä.

Ohjelmassa on 40 toimenpidettä eri elinympäristöjen ennallistamisen, hoidon ja suojelun vauhdittamiseksi ja sitä toteutetaan laajassa yhteistyössä eri toimijoiden kesken. Myös Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelma, eli METSO, on toteuttanut laajasti metsänomistajille vapaaehtoista luonnonsuojelua sekä luonnonhoitoa vuosien 2008-2025 välillä. Jatkokausi METSO-ohjelmalle on valmisteilla.

Uudellamaalla käynnistyi vuonna 2025 maakunnallisen LUMO-ohjelman laatiminen. Maakunnalliset LUMO-ohjelmat valmistellaan laajassa sidosryhmätyössä alueen toimijoiden kanssa. Ohjelmat kokoavat yhteen tiedon maakunnan luonnon nykytilasta ja siihen kohdistuvista paineista. Niissä määritetään maakunnalliset tavoitteet monimuotoisuuden edistämiseksi ja turvaamiselle sekä toimenpiteet, joiden avulla luonnon monimuotoisuuden väheneminen pysäytetään. Toimenpiteet käsittävät muun muassa ennallistamis- ja hoitotoimia sekä suosituksia ja ohjeita monimuotoisuuden lisäämiseen. Toimenpiteet perustuvat maanomistajien vapaaehtoisuuteen.

Luonnon monimuotoisuutta koskevat suunnitelmat ja ohjelmat liittyvät erityisesti Ympäristöviisas Uusimaa -kehittämisen painopisteeseen.

4.3.3 Vesien- ja merenhoito

Vesienhoidon tavoitteena on suojella, parantaa ja ennallistaa pinta- ja pohjavesiä niin, ettei niiden tila heikkene ja että vesistöjen tila on vähintään hyvä koko EU:n alueella. EU:n direktiivi (2000/60/EY) Euroopan yhteisön vesipolitiikan suuntaviivoista tuli voimaan 22.12.2000. Suomessa direktiivi on pantu toimeen lailla vesien- ja merenhoidon järjestämisestä (1299/2004) ja siihen liittyvillä asetuksilla. Laissa säädetään viranomaisten yhteistyöstä, vesien tilaan vaikuttavien tekijöiden selvittämisestä, seurannasta, vesien luokittelusta, vesienhoidon suunnittelusta sekä kansalaisten ja eri tahojen osallistumisesta. Vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisen yleisenä tavoitteena on suojella, parantaa ja ennallistaa vesiä ja Itämerä niin, ettei pintavesien ja pohjavesien tai Itämeren tila heikkene ja että niiden tila on vähintään hyvä.

Uusimaa kuuluu Kymijoen-Suomenlahden vesienhoitoalueeseen, jolle on laadittu em. lain mukainen vesienhoitosuunnitelma. Suunnitelma toimii perustana alueen vesiensuojelulle ja sisältää näkemyksen vesienhoitoalueen vesiensuojelun ongelmista sekä niiden ratkaisukeinoista. Suunnitelmaa tarkentava, Uudellemaalle kohdistuvat vesienhoidon toimenpiteet on koottu Uudenmaan vesienhoidon toimenpideohjelmaan. Tällä hetkellä voimassa oleva vesienhoitosuunnitelma ja toimenpideohjelma on laadittu vuosille 2022–2027. Suunnitelmat päivitetään kuuden vuoden välein, ja seuraava suunnitelmakierros alkaa vuonna 2026.

Suomen aluevesien ja talousvyöhykkeen meriympäristön hyvän tilan saavuttamista varten on laadittu meristrategiadirektiivin mukainen merenhoitosuunnitelma. Suunnitelmaan sisältyvässä toimenpideohjelmassa esitetään eri alojen toimet meren hyvän tilan saavuttamiseksi ja ylläpitämiseksi. Merenhoitoa toteutetaan rinnan rannikkovesiä, järviä, jokia ja pohjavesiä koskevan vesienhoidon kanssa. Merenhoitosuunnitelman laatii ympäristöministeriö yhdessä maa- ja metsätalousministeriön, liikenne- ja viestintäministeriön sekä rannikon ELY-keskusten kanssa.

Euroopan komissio antoi kesällä 2025 ehdotuksensa EU:n vesiresilienssistrategiaksi. Strategian tavoitteena on varmistaa, että veden saanti ja hallinta kestävät ilmastonmuutoksen ja säänvaihtelut. Strategia pitää sisällään toimia, joiden päätavoitteina on mm. suojella veden kiertokulkua ja parantaa vesistöjen tilaa, varmistaa riittävästi puhdasta juomavettä ihmisille, prosessivettä teollisuudelle, kasteluvettä maataloudelle ja ruuantuotannolle, sekä myös parantaa varautumista vesikriiseihin ja luoda edellytyksiä uudelle vesiteollisuudelle. Strategia ulottuu vuoteen 2030 ja seuraavan kerran sitä tullaan arvioimaan vuonna 2027.

4.3.4 Jätehuolto, kiertotalous ja vesihuolto

Jätelainsäädännössä säädetään kaikesta jätteestä, pl, eräistä erityisjätteistä, kuten ydinjätteistä. Jätelain tavoitteena on ehkäistä jätteistä ja jätehuollosta aiheutuvaa vaaraa ja haittaa terveydelle ja ympäristölle, vähentää jätteen määrää ja haitallisuutta, edistää luonnonvarojen kestäväää käyttöä, sekä varmistaa toimiva jätehuolto ja ehkäistä roskaantumista. Jätelainsäädäntöä on uudistettu viime vuosien aikana vaihteittain.

Ympäristöministeriössä on valmisteilla uusi kiertotalouslaki, joka tulee korvaamaan voimassa olevan jätelain. Kiertotalouslain tavoitteena on edistää kiertotalouden kokonaissiirtymää mm. selkeyttämällä jätealan lainsäädäntöä, keventämällä sääntelytaakkaa, selkeyttämällä jätessäätelyn suhdetta tuote- ja kemikaalisääntelyyn sekä kehittämällä toiminta- ja investointiympäristöä kiertotalouden toimijoille. Laissa on tavoitteena myös ottaa entistä paremmin huomioon materiaalien koko elinkaari ja edistää niiden hyödyntämistä, sekä parantaa jätteisiin ja jätehuoltoon liittyvän tiedon julkisuutta ja saatavuutta. Laista on tarkoitus antaa hallituksen esitys vuonna 2026. Euroopan komissio suunnittelee laativansa uutta kiertotalouslainsäädäntöä, ja siihen nähden Suomen kiertotalouslain valmistelua valmistellaan ennakkoiden ja etupainotteisesti.

Uudenmaan liitto on mukana kansallisessa kiertotalouden green dealin sitoumuksessa. Kiertotalouden green deal on strateginen sitoumus, jolla edistetään kiertotalouteen siirtymistä ja luonnonvarojen käytön vähentämistä toimijälähtöisesti. Uudenmaan liiton kiertotalouden green deal -sitoumuksen ensisijaiset kehittämiskohteet ovat rakennettu ympäristö ja uudistava ruokajärjestelmä innovaatiokeskittymien sijainnin ja päästöjen näkökulmasta. Uudenmaan liiton tavoitteena on, että kaikki alueen 26 kuntaa tekevät omat sitoumuksensa.

Kansallinen vesihuoltouudistuksen ohjelma on valmisteltu vuosina 2020-2021. Ohjelmassa on luotu yhteinen kansallinen vesihuollon visio – *vastuullinen vesihuolto 2030*. Vastuullinen vesihuoltoala tarkoittaa sitä, että turvataan laadukkaat ja turvalliset vesihuoltopalvelut ja että vesihuolto olisi hiilineutraali kiertotalouden edelläkävijä. (Kansallisen vesihuoltouudistuksen ohjelma). Kansallisen vesihuoltouudistuksen vision toteuttamiseksi Uudellamaalla on ELY-keskuksen johdolla valmisteltu Itäisen ja eteläisen Suomen vesihuoltostrategia 2050, joka pitää sisällään neljä toimenpideteemaa ja kymmenen eri toimenpidettä tavoitteiden saavuttamiseksi.

Uudenmaan vesihuoltostrategian pohjalta on laadittu Uudenmaan vesihuollon nykytila ja kehittämistarpeet-analyysi vuonna 2023, sekä Uudenmaan vesihuollon alueellinen yleissuunnitelman vuonna 2024. Nämä pitkän aikavälin suunnitelmat ohjaavat vesihuollon kehittämistä Uudellamaalla.

Yhdyskuntajätevevettä koskeva direktiivi on tällä hetkellä kansallisessa täytäntöönpanossa. Direktiivin tuomia merkittävimpiä ovat muun muassa ravinteiden päästöjen tiukentuneet raja-arvot, viemärylivuodoista ja hulevesistä aiheutuvan kuormituksen vähentämiseksi taajamilta edellytettävät kokonaisvaltaiset yhdyskuntajätevesien hallintasuunnitelmat, uudet mikroepäpuhtauksien poistovaatimukset sekä niihin liittyvä lääke- ja kosmetiikkateollisuudelle käyttöön otettava tuottajavastuujärjestelmä.

4.3.5. Maankäyttö

Alueidenkäytön suunnittelua ohjaa alueidenkäyttölaki. Alueidenkäyttölaki pitää sisällään valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita, kaavoitusjärjestelmää sekä merialuesuunnittelua koskevat säännökset. Alueidenkäyttölakia ollaan parhaillaan uudistamassa ja uuden lain on tarkoitus tulla voimaan vuonna 2026. Rakentamisesta, rakennusten ja rakennuskohteiden suunnittelusta ja käytöstä säädetään rakentamislaisissa, joka tuli voimaan vuoden 2025 alusta. Ennen lakiuudistuksia alueidenkäytöstä ja rakentamisesta säädettiin maankäyttö- ja rakennuslaissa.

Alueidenkäytön suunnittelujärjestelmään kuuluvat valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet, maakuntakaava, yleiskaava ja asemakaava. Alueidenkäyttölain tavoitteena on järjestää alueidenkäyttö ja rakentaminen niin, että siinä luodaan edellytykset hyvälle elinympäristölle sekä edistetään ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä kehitystä.

Maakuntaohjelman kanssa samaan aikaan on valmisteilla Uudenmaan 5. vaihemaakuntakaava, eli VISIO-kaava. VISIO-kaava täydentää lainvoimaisia kaavoja vihreän ja puhtaan siirtymän teemoilla ja teemoina kaavassa käsitellään energia, luonto ja hiilensidonta, teollinen tuotanto, kiertotalous ja maa-aineshuolto, logistiikka ja pitkän matkan henkilöliikenne, sekä vesihuolto ja vesivarat. VISIO-kaavan ja maakuntaohjelman teemoissa on paljon yhtäläisyyksiä, mistä syystä keväällä 2025 järjestettiin ohjelman ja kaavan yhteisiä sidosryhmätilaisuuksia, joissa käsiteltiin molempien suunnitelmien lähtökohtia ja tavoitteita samanaikaisesti. Asiat, jotka näkyvät maakuntaohjelman painopisteissä, voivat näyttäytyä osaltaan maakuntakaavan ja maankäytön ratkaisuissa.

5. Maakuntaohjelman vaikutusten arviointi

Koko maakuntaohjelman valmistelun ajan on johdonmukaisesti arvioitu vaikutuksia viiteen eri teemaan: ihmisiin, luonnonoloihin ja -varoihin, aluerakenteeseen ja ympäristöön, ilmastomuutokseen ja sopeutumiseen sekä talouteen. Viimeinen näkökulma tulee SOVA-lain ulkopuolelta, mutta se on koettu kokonaisvaikutusten ja ohjelmalle asetettujen tavoitteiden arvioimiseksi tarpeelliseksi sisällyttää mukaan arviointiin. Arvioinnin edetessä em. teemoja tarkennettiin ja syvennettiin koskemaan laajasti eri näkökulmia, ja lopullisessa arvioinnissa oli yhteensä 26 eri indikaattoria. Arvioinnin tarkkuustaso on tarkentunut ohjelman valmistelun aikana. Maakuntaohjelman arvioidut vaikutukset vuosille 2026–2029 on koottu vaikutusten arviointimatriisiin, kuva 8 ja liite 1.

ARVIOINTIMATRIISI																											
VAIKUTUKSET		IHMISIIN					LUONNONOLOIHIN JA LUONNONVAROIHIN					ALUERAKENTEESSEN JA YMPÄRISTÖÖN			ILMASTONMUUTOKSEEN JA SOPEUTUMISEEN				TALOUTEEN								
+++ vaikutukset erittäin myönteisiä ++ vaikutukset myönteisiä + vaikutukset jonkin verran myönteisiä ei vaikutuksia - vaikutukset jonkin verran kielteisiä -- vaikutukset kielteisiä --- vaikutukset erittäin kielteisiä +/- ristiriitaisia vaikutuksia		Terveysten ja hyvinvointiin	Elinoloihin ja viihtyvyyteen	Koulutukseen	Työllisyyteen	Kotoutumiseen	Yhdenvertaisuuteen ja tasa-arvoon	Maaperään	Vesien tilaan	Ilmanlaatuun	Luonnon monimuotoisuuteen	Kasvillisuuteen ja eläisiin	Ekologiseen verkostoon	Uusiutumattomiin luonnonvaroihin	Yhdyskuntarakenteeseen	Rakennetun ympäristön laatuun	Maisemaan ja kulttuuriperintöön	Kaupunkikuvaan	Päästökehitykseen	Uusiutuvan energian määrään	Hiljeliuhin ja -varastoihin	Ilmastomuutokseen sopeutumiseen	Kiertotalouteen	TKI-toiminnan edellytyksiin	Elinkeinoiminnan kehittämismahdollisuuksiin	Maakunnan vetovoimaan	Maakunnan kilpailukykyyn
Painopisteet ja tavoitteet																											
Ympäristöviisas Uusimaa	- Luontopositiivinen maakunta - Hiilineutraali kiertotalousyhteiskunta - Ilmastokestävä maakunta																										
Innovaatiivinen Uusimaa	- Euroopan innovaatiotoiminnan vauhdittaja - Verkostoilla elinvoimaa - Osajien Uusimaa																										
Onnellisten Uusimaa	- Monimuotoinen metropolimaakunta - Hyvä maakunta kotoutua - Työtä ja hyvinvointia nuorille																										
KOKONAISARVIOINTI																											

Kuva 8: Maakuntaohjelman arvioidut vaikutukset vuosille 2026–2029.

5.1 Lähtöoletuksia ja epävarmuustekijöitä

Vaikutusten arvioinnissa on pyritty löytämään painopisteiden keskeisimmät ja merkittävimmät vaikutukset. Arvioinnin lähtökohtana on arvioida vaikutuksia nykytilanteeseen nähden. Arvioinnin taso on ohjelman tarkkuustasoa vastaava, eli yhtä yleispiirteinen. Vaikutusten arvioinnissa on otettu huomioon vaikutusten suuruus, suunta ja kohdentuminen, suorat ja välilliset vaikutukset sekä ajallinen ulottuvuus (lyhyt ja pitkä aikaväli).

Maakuntaohjelma sisältää painopisteitä koskevia tavoitteita, mutta ei tarkempia tavoitteita toteuttavia toimenpiteitä tai toimenpiteiden omistajia. Ohjelma voikin toteutua monella eri tavalla, mistä syystä vaikutusten toteutumiseen liittyy paljon epävarmuustekijöitä. On myös huomattava, että Uudenmaan toimintaympäristö kehittyy ja muuttuu myös maakuntaohjelmasta riippumattomista tekijöistä, eikä kaikkia mahdollisia odottamattomia tapahtumia ja kehityskulkuja ole mahdollista ottaa arvioinnissa

huomioon. Mahdollisia epävarmuuksia liittyy esimerkiksi rahoitukseen, globaaliin maailmantilanteeseen ja -politiikkaan, poliittiseen tahtotilaan, kuntien sitoutumiseen ja resurssien saatavuuteen. Maakuntaohjelman toimeenpanovaiheessa ohjelman konkretisoituessa myös arviointia on mahdollista tarkistaa ja tarkentaa.

5.2 Maakuntaohjelman yhteisvaikutukset ja kokonaisvaikutukset

Maakuntaohjelman merkittävimmät myönteiset yhteisvaikutukset kohdistuvat ihmisiin, talouteen ja ilmastonmuutoksen hillintään ja sopeutumiseen. Vaikutukset luonnonoloihin ja -varoihin, aluerakenteeseen ja ympäristöön ovat jonkin verran myönteisiä. Maisemaan ja kulttuuriperintöön ohjelmalla ei arvioida olevan juurikaan suoria vaikutuksia. Huomattavaa on, että ohjelmalla ei arvioida olevan yksinomaan kielteisiä vaikutuksia yhdenkään painopisteen osalta.

Maakuntaohjelman vaikutukset kohdistuvat pääosin maakunnan sisälle. Jossain määrin vaikutukset voivat olla myös kansallisia, erityisesti taloudellisten vaikutusten osalta ja jossain määrin kansainvälisiä, mikäli ohjelma toteutuu kansainvälisen yhteistyön kautta. Rajat ylittäviä kansainvälisiä vaikutuksia ohjelmalla ei kuitenkaan arvioida olevan.

Kokonaisuutena maakuntaohjelmalla pyritään edistämään kestävästä kehitystä, sekä taloudellisen toiminnan sopeuttamista luonnon kestokykyyn ja planetaarisiin rajoihin.

Ympäristöviisas Uusimaan painopisteen tavoitteena on tarttua ekologiseen kestävyyskriisiin ja keksiä kestävämpiä ratkaisuja mm. vihreän, puhtaan siirtymän keinoin, sekä vähentämällä kasvihuonekaasuja ja edistämällä kiertotaloutta. Ympäristöviisas tarkoittaa sitä, että luodaan ratkaisuja kestävämpään tulevaisuuteen, vahvistetaan ilmastokestävyyttä, toimintavarmuutta ja ympäristöturvallisuutta.

Ympäristöviisas Uusimaa -painopisteellä arvioidaan olevan erityisen myönteisiä vaikutuksia ilmastonmuutoksen hillintään ja sopeutumiseen, sekä luonnonoloihin ja -varoihin. Hillintää ja sopeutumisen tavoitteita tukevat mm. fossiilista polttoaineista luopuminen, älykkäät energiaratkaisut, sekä Uudenmaan sopeutumissuunnitelma ja siinä esitettävät toimenpiteet. Luonnon monimuotoisuuden parantamista edesauttavat mm. EU:n biodiversiteettistrategian toteuttaminen, ennallistamisen toimenpiteet ja luontoarvojen turvaaminen. Luonnon monimuotoisuuden ja lähivirkistysalueiden vaalimisella ja kehittämisellä on myönteisiä vaikutuksia myös ihmisten hyvinvointiin ja maakunnan vetovoimaan. Kiertotalous ja resurssiviisaat ratkaisut vievät kohti hiilinegatiivista kiertotalousyhteiskuntaa, millä on myönteisiä vaikutuksia materiaalivirtojen tehokkaampaan hyödyntämiseen ja luonnonvarojen kestävämpään käyttöön. Jotta myönteiset vaikutukset voivat toteutua, vaatii se yhteistä tahtotilaa, sitoutumista ja resursseja.

Innovatiivisen Uudenmaan tavoitteena on edistää innovaatioita, koulutusta ja yhteistyötä, jotka luovat mahdollisuuksia maakunnan menestykselle. Uudenmaan houkuttelevuutta pyritään lisäämään kansainvälisille osaajille ja investoinneille. Painopisteellä on myönteisiä vaikutuksia koulutukseen, osaamiseen ja työllisyyteen ja sillä edistetään maakunnan kilpailukykyä, vetovoimaa, sekä elinkeinoelämän ja TKI-toiminnan kehittymisedellytyksiä. Tavoitteessa mainituilla panostuksilla ennaltaehkäiseviin terveysratkaisuihin, mielen hyvinvointiin, terveysteknologioihin sekä digitaalisiin ratkaisuihin on myönteisiä vaikutuksia ihmisten terveyteen ja hyvinvointiin.

Innovatiivisella Uudellamaalla arvioidaan olevan myönteisiä vaikutuksia myös ilmastonmuutokseen sopeutumiseen sekä päästökehitykseen muun muassa TKI-toiminnassa kehitettävien innovatiivisten ratkaisujen kuten bio- ja kiertotalouden, uusien energiamuotojen, vetyosaamisen sekä sinisen bioteknologian kautta.

Onnellisten Uusimaa -painopisteen tavoitteena on toimiva ja monimuotoinen metropolimaakunta ja sen hyvinvoivat ja osallisuutta kokevat asukkaat. Tavoitteen positiiviset vaikutuksen kohdistuvatkin odotetusti vahvasti ihmisiin ja heidän terveyteensä ja hyvinvointiinsa, elinoloihinsa ja viihtyvyyteensä, koulutukseen, työllisyyteen, kotoutumiseen sekä yhdenvertaisuuteen ja tasa-arvoon. Vaikutukset ovat selkeästi myönteisiä eli juuri sen suuntaisia, mitä ohjelmalla tavoitellaankin. Hyvinvoivat ihmiset, joilla on yhdenvertainen mahdollisuus osallistua yhteiskuntaan ja sekä hyvät mahdollisuudet kouluttautua ja työllistyä puolestaan lisäävät maakunnan vetovoimaa ja kilpailukykyä. Erityisesti positiivisia vaikutuksia voidaan nähdä suhteessa nuoriin ja maahanmuuttajiin.

Luonnonoloihin ja -varoihin Onnellisten Uusimaan tavoitteilla ei arvioida olevan suoraa vaikutusta. Myös ilmastomuutokseen ja sopeutumiseen vaikutuksia ei juuri ole tai ne ovat ristiriitaisia.

Päästökehitykseen liittyy epävarmuuksia ihmisten asuinpaikan ja liikenteen päästöjen kehityksen kautta. Vaikutukset voivat olla positiivisia, mikäli joukkoliikenteen edellytyksiä onnistutaan vahvistamaan, mutta päästökehitykseen voi kohdistua myös negatiivisia vaikutuksia esimerkiksi sitä kautta, että julkista liikennettä Uudenmaan reuna- ja haja-asutusalueilta ei saada toimimaan.

Painopisteellä voidaan katsoa olevan myönteisiä vaikutuksia asumiseen. Onnellisten Uusimaa tukee asuntotarjonnan sekä asuinalueiden tasapuolista kehittämistä sekä elinympäristöjen viihtyvyyden ja saavutettavuuden parantamista.

Koulutus, sivistys ja hyvinvointi vaikuttavat yleisesti ympäristötietoisuutta vahvistavasti, mutta ohjelmassa ympäristötietoisuutta vahvistavat tavoitteet ovat Ympäristöviisas Uusimaa -painopisteen alla.

Vaikutukset tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen on arvioitu myönteisiksi erityisesti koulutuksen, työmarkkinoiden ja kotoutumisen tukemisen kautta. Muiltakin osin ohjelmalla pyritään vaikuttamaan ihmisten väliseen tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen, erityisesti osallisuutta, koulutusta ja sivistystä, sekä hyvinvointia edistävillä toimenpiteillä. Naisten ja miesten välisen tasa-arvon vaikutusten arviointi perustuu mm. lakiin naisten ja miesten tasa-arvosta (1986/609, §4), jonka mukaan viranomaisten tulee kaikessa toiminnassaan edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti sekä luoda ja vakiinnuttaa sellaiset hallinto- ja toimintatavat, joilla varmistetaan naisten ja miesten tasa-arvon edistäminen asioiden valmistelussa ja päätöksenteossa. Erityisesti tulee muuttaa niitä olosuhteita, jotka estävät tasa-arvon toteutumista. Myös yhdenvertaisuuslaissa (1325/2014, §5) veloitetaan arvioimaan yhdenvertaisuuden toteutumista ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi. Vaikutusten arviointimatriisissa sukupuolinäkökulma sisältyy yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevaan indikaattoriin.

5.3 Tavoitteet suhteessa toimintaympäristön muutoksiin

Maakuntaohjelman sisällössä ja tavoitteissa on otettu huomioon YK:n kestävän kehityksen tavoitteet, Euroopan Unionin keskeiset suunnitelmat ja strategiat sekä kansalliset strategiat ja ohjelmat.

Maakuntaohjelman sisällössä on otettu huomioon maakuntaan vaikuttavat pitkän ajan kehityssuunnat ja ilmiöt mm. skenaariotarkastelun pohjalta. Maakunnan kehittämisen kannalta ajankohtaisia teemoja ovat ilmastomuutoksen hillintä ja luonnon monimuotoisuuden vahvistaminen sekä Uudenmaan elinvoiman kehittäminen ja hyvinvoinnista huolehtiminen. Lisäksi tärkeinä teemoina ovat nousseet yhteiskunnan turvallisuus, Uudenmaan sisäinen alueellinen erilaistuminen ja maahanmuutto.

EU:n tavoitteena on olla ilmastoneutraali maanosa vuoteen 2050 mennessä ja ilmastotavoitteet liittyvät myös kaikkiin maakuntaohjelman kehittämisen painopisteisiin. Uudenmaan tavoitteena on olla Euroopan ympäristöviisain maakunta, sekä hiilineutraali vuoteen 2030 mennessä. Tavoitteilla pyritään

vastaamaan ekologiseen kestävyyskriisiin, sekä luoda kestäviä ratkaisuja tulevaisuuteen. Kestävyyskriisiin vastataan erityisesti vahvistamalla luonnon monimuotoisuutta, ilmastokestävyyttä ja ympäristöturvallisuutta, sekä tukemalla kuntia sopeutumisessa ennakoivasti ja oikeudenmukaisesti. Ohjelmassa viitataan myös mm. EU:n biodiversiteettistrategiaan ja siinä esitettyihin velvoitteisiin.

Uudenmaan elinvoiman kehittämiseen vastataan suuntaamalla innovaatiotoiminnassa aluekehittämisen resursseja ja rahoitusta erityisesti Uudenmaan TKI-toiminnan kehittämiskärkiin, jotka ovat: Kestävyysratkaisut, uudistava ruokajärjestelmä, hyvinvointi ja terveystratkaisut, luovat alat ja murrokselliset teknologiat. Tavoitteena on nostaa Uudenmaan koulutustasoa ja lisätä jatkuvaa oppimista sekä koulutuksen resursseja, sekä panostaa myös kansainväliseen toimintaan tekemällä uusimaalaista osaamista tunnetuksi maailmalla ja houkutella osaavaa työvoimaa Uudellemaalle.

Onnellisten Uusimaa -painopisteen tavoitteena on vahvistaa uusimaalaisten hyvinvointia ja sosiaalista kestävyyttä, sisältäen muun muassa hyvinvointia tukevat palvelut, luottamuksen toisiin ja yhteiskuntaan, turvallisuuden, osallisuuden ja tasa-arvon. Ohjelma pyrkii huolehtimaan riittävästä ja monipuolisesta koulutustarjonnasta työelämään kiinnittymisen helpottamiseksi ja tasa-arvon ja kotoutumisen edistämiseksi. Ohjelmassa on huomioitu, että huomattava osuus maan vieraskielisistä asuu Uudellamaalla, minne myös tulevaisuudessa maahanmuutto pääosin kohdistuu.

5.4 Toimenpide-ehdotukset haitallisten vaikutusten lieventämiseksi

Maakuntaohjelma on yleispiirteinen suunnitelma, jossa ei esitetä varsinaisia toimenpiteitä. Maakuntaohjelman tavoitteiden toteutumiseen liittyy huomattavaa epävarmuutta, ja tavoitteet voivat toteutua monella eri tavalla. Ohjelman yleispiirteisyydestä riippumatta, ohjelmalla ei ole arvioitu olevan suoria kielteisiä tai haitallisia vaikutuksia, eikä myöskään ohjelmassa esitettyjen tavoitteiden ole arvioitu olevan keskenään ristiriitaisia tai toisiaan poissulkevia. Tämän takia ympäristöselostuksessa ei esitetä varsinaisia toimenpide-ehdotuksia haitallisten vaikutusten lieventämiseksi.

Ohessa on kuitenkin muutama näkökulma, joilla voidaan maakuntaohjelman toteutusvaiheessa edistää myönteisiä vaikutuksia ja vaikuttaa mahdollisiin kielteisiin vaikutuksiin:

- Hankerahoitusta suunnataan hankkeisiin, jotka edistävät maakuntaohjelman mukaisia ilmasto-, ympäristö- ja energiatavoitteita.
- Ohjelmaan kirjatut ilmasto- ympäristö- ja energiatavoitteet huomioidaan edunvalvonnassa.
- Hankkeissa, jotka koskevat vihreää siirtymää, tulee laatia tarpeelliset vaikutusten arvioinnit, jotta voidaan tunnistaa mahdolliset kielteiset vaikutukset. Vaikutusten arvioinnissa tulee huomioida hankkeiden kokonais- ja ristikkäisvaikutukset, sekä ympäristön reunaehdot, kuten luonto- ja ympäristöarvot.
- Myös sosiaaliseen hyväksyttävyyteen ja oikeudenmukaisuuteen liittyvät kysymykset on tarpeellista huomioida vihreän siirtymän hankkeissa.
- Ympäristökasvatuksen tukeminen kaikilla koulutustasoilla ja kaikilla ikä- ja väestöryhmillä parantaa ympäristöviisautta ja sitä kautta kestävien valintojen tekemistä.
- Maakuntaohjelman seurannassa voisi tunnistaa mahdollisia kielteisiä vaikutuksia ja kehityskulkuja, ja niihin voisi pyrkiä vastaamaan käytettävissä olevilla keinoilla, kuten informaatio-ohjauksella, sidosryhmäyhteistyöllä tai edunvalvonnalla.

5.5 Ympäristön kehitys, jos maakuntaohjelmaa ei toteuteta (0+ -vaihtoehto)

Vaikutusten arvioinnin työpajoissa pohdittiin ohjelman toteuttamatta jättämisen vaikutuksia sekä toteutumiseen liittyviä epävarmuuksia. Toteuttamatta jättämisen arviointi pohjautuu visioon siitä, miten Uusimaa kehittyisi ilman maakuntaohjelmaa (0+ -vaihtoehto). Toteuttamatta jättämisen arviointiin liittyy huomattavaa epävarmuutta johtuen siitä, että toimintaympäristö tulee muuttumaan vaikeasti ennakoitavalla tavalla maakuntaohjelmasta riippumattomista tekijöistä, kuten ympäristö-, talous- ja aluepoliittisten päätösten kautta.

Edunvalvonta, sekä yhteistyö eri sidosryhmien kesken ovat Uudenmaan liiton ydintehtäviä. Edunvalvonta koskee sekä kansallista säädösympäristöä ja politiikkaa, että EU-politiikkaa. Näiden ydintehtävien kautta ohjelman vaikuttavuus tulee ennen kaikkea konkretisoitumaan. Myös maakuntaohjelmassa korostuu yhteistyö, yhteisten tavoitteiden asettaminen sekä vaikuttaminen ja edunvalvonta. Voidaankin todeta, että ilman maakuntaohjelmaa voisi vaikeutua yhteisen tahtotilan muodostuminen ja sidosryhmien välinen yhteistyö. Uusimaa voisi olla ilman yhteistä kehittämisen suuntaa ja tavoitetta hajanainen toimijoiden joukko, jolloin yhteisellä vaikuttamisella olisi vähemmän painoarvoa, esimerkiksi ilmastotoimien suhteen.

Maakuntaohjelman toteutuminen riippuu merkittävästi myös rahoituksesta ja hankkeista. Tavoitteiden toteutuminen vaatiikin laajaa ja korkeatasoista hanketoimintaa, rahoitusta ja rahoitusinstrumentteja, sekä tiedonvaihtoa toimijoiden kesken. Vaikuttavassa yhteistyössä ja hanketoiminnassa pitää valita ne teemat ja merkittävimmät toimet, johon keskitytään, jotta voidaan saada aikaan merkittävää vaikuttavuutta.

Maakuntaohjelman merkittävimmät myönteiset vaikutukset kohdistuvat ihmisiin, talouteen ja ilmastonmuutoksen hillintään. Mikäli ohjelmaa ei toteutettaisi, merkittävimmät toteuttamatta jättämisen vaikutukset voidaan katsoa kohdistuvan erityisesti näihin kolmeen teemaan. Maakuntaohjelman toteuttamatta jättäminen vaikuttaisi terveyteen ja hyvinvointiin, elinoloihin, koulutukseen ja osaamiseen liittyvien myönteisten vaikutusten saavuttamiseen, millä olisi vaikutusta myös tasa-arvoon ja suvaitsevaisuuteen, sekä kotoutumiseen kohdistuviin myönteisiin vaikutuksiin. Heijastusvaikutukset ulottuisivat myös maakunnan vetovoimaan, turvallisuuteen ja viihtyvyyteen.

Maakuntaohjelman vaikutukset luonnonoloihin ja -varoihin, aluerakenteeseen ja ympäristöön on arvioitu jonkin verran myönteisiksi. Maakuntaohjelman toteuttamatta jättämisellä ei olisi näihin kovin suurta heikentävää vaikutusta, koska esimerkiksi aluerakenteeseen ja ympäristöön vaikuttaa ennen kaikkea kaavoitus, jota kunnat edistävät omassa suunnittelussaan. Luonnon monimuotoisuutta edistetään osaltaan kansainvälisten ja kansallisten velvoitteiden ohjaamina, ja joiden vaikuttavuus esimerkiksi suojelukysymyksiin on suurempi ja suurempi kuin maakuntaohjelmalla. Ympäristöselostuksen luvussa 4.3 mainituista suunnitelmista esimerkiksi kansallisen ilmastonmuutoksen sopeutumis suunnitelma, maankäyttösektorin ilmastosuunnitelma MISU, LUMO-suunnitelmat, METSO-ohjelma, Kymijoen-Suomenlahden vesienhoitoalueen vesienhoitosuunnitelma ja vesiresilienssistrategia edistävät maakuntaohjelmasta riippumatta ohjelmassa esitettyjä tavoitteita.

6. Maakuntaohjelman toimeenpano, seuranta ja mittarit

Ohjelman tavoitteita tarkennetaan ja toimeenpannaan erillisissä, Uudenmaan liiton laatimissa tiekartoissa, jotka keskittyvät tietyn painopisteen toteuttamiseen. Ohjelmaa toteuttavat ensisijaisesti Uudenmaan kehittämistoimijat, joista keskeisimpiä ovat kunnat, korkeakoulut, ammatillisen koulutuksen järjestäjät, yhdistykset ym. Toteuttaminen tapahtuu erityisesti hankkeiden kautta. Erilaiset yhteistyöverkostot, kumppanuudet ja yhteistyösuhteet vievät toteutusta eteenpäin niin paikallisella, aluerajat ylittävällä kuin kansainväliselläkin tasolla. Uudenmaan liitto tekee aktiivisesti töitä verkostojensa hyödyntämiseksi Uudenmaan toimijoiden hyväksi ja eri toimijoiden yhteen tuomiseksi ja verkostoimiseksi keskenään.

Maakunnan toimintaympäristön kehityksestä keskustellaan vuosittain maakunnan ja valtion välillä käytävissä aluekehittämisen keskusteluissa. Keskusteluja pohjustaa toimintaympäristön kehitystä tarkasteleva tilannekuvakatsaus.

Kansallisella tasolla teemme yhteistyötä valtionhallinnon lisäksi erityisesti muiden Etelä-Suomen maakuntien, kuten Kanta-Hämeen, Päijät-Hämeen, Kymenlaakson ja Etelä-Karjalan kanssa, jotka muodostavat EU-alueluokituksessa Etelä-Suomen NUTS2-alueen, Helsinki-Uusimaan ollessa oma NUTS2-alueensa. Erityisesti TKI-toiminnan kannalta keskeisiä yhteistyötahoja ja verrokkeja ovat muut suuret maakunnat, joihin TKI-toiminta keskittyy eli Varsinais-Suomi, Pirkanmaa ja Pohjois-Pohjanmaa.

Suomessa toteutetut ja toteutumassa olevat hallinnolliset uudistukset, kuten hyvinvointialueiden perustaminen, työ- ja elinkeinopalveluiden siirtyminen valtiolta kunnille ja tulossa oleva elinvoimakeskusten ja lupavirastojen perustaminen vaikuttavat myös alueelliseen yhteistyöhön. Yhteistyö Uudenmaan ELY-keskuksen kanssa, joka muodostaa jatkossa Uudenmaan elinvoimakeskusten, on jatkuvaa ja Uudenmaan ELY-keskuksen edustus on mukana myös ohjelman valmistelun ohjausryhmässä.

Edistämme Uudenmaan tunnettuutta ja kehitystä aktiivisesti myös useissa kansainvälisissä yhteistyöjärjestöissä ja verkostoissa. Näissä verkostoissa pyrimme vaikuttamaan EU:n koheesiopolitiikkaan, liikennepolitiikkaan ja hankerahoitukseen ja teemme yhteistyötä eri teemoissa, kuten innovaatiotoiminnassa.

Hankerahoituksen osalta tärkeimpiä rahoitusohjelmia toimenpiteiden toteuttamiseen ovat olleet useat eri EU:n rahoitusohjelmat, kuten Horisontti Eurooppa, Interreg Central Baltic, Interreg Baltic Sea Region, Interreg Europe, Euroopan aluekehitysrahasto (EAKR), Euroopan sosiaalirahasto+ (ESR+), Luova Eurooppa, Ympäristön ja ilmastotoimien ohjelma (Life) ja kansallinen Alueiden kestävän kasvun ja elinvoiman määräraha.

EU:n seuraava ohjelmakausi alkaa vuonna 2028 ja alueiden kehittämisen näkökulmasta EU:sta tulevan rahoituksen merkitys todennäköisesti kasvaa kansallisen aluekehittämisrahoituksen vähentyessä. Komission esitys tulevasta monivuotisesta rahoituskehityksestä keskittää rahoitusohjelmia ns. kansallisen kirjekuoren periaatteen mukaisesti ja esittää lisäyksiä useisiin rahoitusohjelmiin. Euroopan kilpailukykyrahastoon kuuluvan Erasmus+ -ohjelman rahoitusta esitetään lisättäväksi 50 % ja Horisontti

Eurooppa -ohjelman budjettia esitetään kaksinkertaistettavaksi. Esityksen mukaisesti EU:n koheesioaluekehitysrahasto (ERDF) sekä Euroopan sosiaalirahasto (European Social Fund, ESF) toteutetaan pääosin osana kansallisia ja alueellisia kumppanuussuunnitelmia (NRP Plans) ja yhteisen hallintomallin alla. Tämä vähentäisi alueellisen rahoituksen merkitystä.

Huomionarvoista on myös, että komission ehdotuksessa maatalouspolitiikka eli CAP 2028–2034 on integroitu osaksi EU:n uutta monivuotista rahoituskehystä (MFF), ja sen rahoitus toteutetaan esityksessä kansallisen ja alueellisen kumppanuusrahaston (NRPF) kautta. Tämä voi mahdollistaa tehokkaamman resurssien kohdentamisen, politiikkojen yhteensovittamisen ja alueellisten erityispiirteiden huomioimisen.

Jokaiselle maakuntaohjelman painopisteelle on asetettu kärkitavoite, joiden toteutumista seurataan valittujen indeksien ja tilastojen avulla. Kärkitavoitteiden seurannalla pyritään kuvastamaan painopisteiden kokonaisuuksien kehitystä suhteessa muuhun Suomeen sekä Uudenmaan eurooppalaisiin verrokialueisiin.

Ohjelman seurannassa hyödynnetään myös muita yksityiskohtaisempia tilastomittareita. Tilastomittarit eivät kykene suoraan osoittamaan maakuntaohjelman tavoitteiden toteutumista, vaan ne kuvaavat välillisesti kehityksen suuntaa. Mittareiksi on valittu mahdollisuuksien mukaan nopeita, noin vuoden välein päivittyviä tietoja ohjelmakauden lyhyen aikajänteen vuoksi. Mittareita tarkennetaan ja päivitetään läpi ohjelmakauden tuoreimmilla saatavilla olevilla tiedoilla. Maakuntaohjelman mittareita myös kehitetään sekä tarvittaessa täydennetään ohjelmakauden aikana.

Ympäristöviisas Uusimaa

Kärkitavoite: Euroopan ympäristöviisain alue

Seurattavat mittarit:

- Kasvihuonekaasupäästöjen kehitys
Kasvihuonekaasupäästöjen kehitystä seurataan vuosittain HINKU-laskentamallin mukaisesti ottaen huomioon käyttöperusteiset kasvihuonekaasupäästöt Uudellamaalla.
- Hiilinielut
Indikaattori kuvaa metsämaan, viljelysmaan, ruohikkoalueiden, kosteikkojen, rakennettujen alueiden sekä puutuotteiden hiilitasetta eli päästöjen ja poistumien (nielu) suhdetta.
- Luonnonsuojelualueet
Indikaattori kuvaa luonnonsuojelulakiin perustuvien alueiden pinta-alaa ja sen muutosta Uudellamaalla.

Innovatiivinen Uusimaa

Kärkitavoite: Euroopan innovatiivisin alue

Seurattava mittari:

- Regional Innovation Scoreboard
Regional Innovation Scoreboard on Euroopan alueiden innovatiivisuutta mittaava vertailu, joka tarjoaa tietoa alueiden tutkimus- ja innovaatiokyvykkyydestä. Vertailu kattaa 239 eurooppalaista aluetta. Vertailu toteutetaan joka toinen vuosi (linkki vertailuun). Uusimaa on

vertailun mukaan yksi innovaatiojohtajista ainoana Suomen maakunnista. Vuoden 2025 vertailussa Uusimaa putosi kahdeksannelle sijalle.

Painopisteen kehitystä tarkastellaan myös liiton vuosittain julkaisemassa Uudenmaan tutkimus- ja kehittämistoiminnan tilannekuvassa.

Onnellisten Uusimaa

Kärkitavoite: Euroopan hyvinvoivin alue

Seurattava mittari:

- EU Social Progress Index (SPI)

EU Social Progress Index vertailee Euroopan alueiden yhteiskunnallista kehitystä ja väestön hyvinvointia. Vertailu kattaa 236 eurooppalaista aluetta. Uusimaa on ollut tällä mittarilla ensimmäisellä sijalla vuonna 2024.

Painopisteen kehitystä tarkastellaan myös vuosittain julkaistavassa Uudenmaan väestön hyvinvointia kuvaavassa tilannekuvassa. Katsaus keskittyy Onnellisten Uusimaa -painopisteen tavoitteiden mukaisesti seuraamaan muun muassa väestön terveyttä, asuinympäristön toimivuutta, muuttajien kotoutumista sekä nuorten työllistymistä ja hyvinvointia.

Ohjelman seurantamittareiden lisäksi maakunnan kehitystä seurataan myös muilla toimintaympäristömme tilaa kuvaavilla mittareilla. Tarkastelunäkökulmia ovat muun muassa talous, työmarkkinat, väestörakenne, koulutus, matkailu ja ympäristö. Näiden sekä ohjelmaa varten erikseen määriteltujen mittareiden kehitystä on mahdollista seurata Uudenmaan liiton verkkosivuilla www.uudenmaanliitto.fi.

7. Yhteenveto

Maakuntaohjelman tavoitteena on hakea yhteistyöllä ratkaisuja ilmastonmuutoksen hillintään ja luonnon monimuotoisuuden vahvistamiseen, Uudenmaan elinvoiman kehittämiseen sekä hyvinvoinnista huolehtimiseen. Ohjelma on strategisen tason kehittämisohjelma, eikä se siksi sisällä varsinaisia toimenpiteitä vaan tavoitteita. Maakuntaohjelman merkittävimmät myönteiset yhteisvaikutukset kohdistuvat ihmisiin, talouteen sekä ilmastonmuutoksen hillintään ja sopeutumiseen.

Ilmastonmuutoksen hillintää ja sopeutumisen tavoitteita tukevat mm. fossiilista polttoaineista luopuminen, innovaatiot, kuten älykkäät energiaratkaisut sekä bio- ja kiertotalouden edistäminen sekä Uudenmaan sopeutumis suunnitelma ja siinä esitettävät toimenpiteet. Luonnon monimuotoisuuden parantamista edesauttavat mm. EU:n biodiversiteettistrategian toteuttaminen, ennallistamisen toimenpiteet ja luontoarvojen turvaaminen. Maakunnan luontoposiitivisuuden ja ympäristöturvallisuuden edistäminen sekä alueen asukkaiden terveyteen, elinoloihin ja viihtyvyyteen panostaminen ja osaamisen ja työllistymisedellytysten kehittäminen vaikuttavat myönteisesti ihmisten hyvinvointiin. Hyvinvoivat ihmiset, erityisesti nuoret, joilla on yhdenvertainen mahdollisuus osallistua yhteiskuntaan ja sekä hyvät mahdollisuudet kouluttautua ja työllistyä puolestaan lisäävät maakunnan vetovoimaa ja kilpailukykyä.

Ohjelman vaikutukset luonnonoloihin ja -varoihin, aluerakenteeseen ja ympäristöön ovat jonkin verran myönteisiä. Maisemaan ja kulttuuriperintöön ohjelmalla ei arvioida olevan juurikaan suoria vaikutuksia. Ohjelmalla ei arvioida olevan yksinomaan kielteisiä vaikutuksia yhdenkään painopisteen osalta.

Maakuntaohjelman toteutumiseen liittyy paljon epävarmuustekijöitä. Ohjelman tavoitteiden toteutuminen riippuu merkittävästi mm. rahoituksesta, hankkeista ja eri toimijoiden sitoutumisesta yhteisiin tavoitteisiin. Lisäksi Uudenmaan toimintaympäristö kehittyy ja muuttuu myös maakuntaohjelmasta riippumattomista syistä. Mahdollisia epävarmuuksia liittyy esimerkiksi globaaliin maailmantilanteeseen ja -politiikkaan, poliittiseen tahtotilaan ja resurssien saatavuuteen. Maakuntaohjelman tavoitteiden toteutuminen vaatii laajaa hanketoimintaa, rahoitusta, sekä yhteistyötä ja tiedonvaihtoa eri toimijoiden kesken.

Ohjelma on laadittu laajassa vuorovaikutuksessa sidosryhmien kanssa ja siinä on otettu huomioon keskeiset kehittämislinjaukset ja strategiat kansalliselta ja maakunnalliselta tasolta. Ohjelman vaikuttavuutta lisääkin se, että se on laadittu vuorovaikutteisesti ja kannustaa kuntien, oppilaitosten, yritysten sekä julkisen ja kolmannen sektorin väliseen yhteistyöhön, sekä yhdessä Uudenmaan liiton kanssa toimimaan samaan suuntaan yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi.

Liite 1: Maakuntaohjelman vaikutusten arviointimatriisi

ARVIOINTIMATRIISI						
KOKONAISARVIOINTI		Onnellisten Uusimaa	Innovatiivinen Uusimaa	Ympäristö- viisas Uusimaa	Painopisteet ja tavoitteet	VAIKUTUKSET
		- Hyvä maakunta kotoutua - Työtä ja hyvinvointia nuorille	- Euroopan innovaatiotoiminnan vauhdittaja - Verkostoilla elinvoimaa - Osajien Uusimaa - Monimuotoinen metropolimaakunta	- Luontopositiivinen maakunta - Hiilineutraali kiertotalousyhteiskunta - Ilmastokestävä maakunta		+++ vaikutukset erittäin myönteisiä ++ vaikutukset myönteisiä + vaikutukset jonkin verran myönteisiä ei vaikutuksia - vaikutukset jonkin verran kielteisiä -- vaikutukset kielteisiä --- vaikutukset erittäin kielteisiä +/- ristiriitaisia vaikutuksia
					Terveysten ja hyvinvointiin	IHMISIIN
					Elinoloihin ja viihtyvyyteen	
					Koulutukseen	
					Työllisyyteen	
					Kotoutumiseen	
					Yhdenvertaisuuteen ja tasa-arvoon	LUONNONOLOIHIN JA LUONNONVAROIHIN
					Maaperään	
					Vesien tilaan	
					Ilmanlaatuun	
					Luonnon monimuotoisuuteen	
					Kasvillisuuteen ja eliöihin	
					Ekologiseen verkostoon	
					Uusiutumattomiin luonnonvaroihin	
					Yhdyskuntarakenteeseen	
					Rakennetun ympäristön laatuun	
					Maisemaan ja kulttuuriperintöön	
					Kaupunkikuvaan	
					Päästökehitykseen	ILMASTONMUUTOKSEEN JA SOPEUTUMISEEN
					Uusiutuvan energian määrään	
					Hiilinieluihin ja -varastoihin	
					Ilmastonmuutokseen sopeutumiseen	
					Kiertotalouteen	
					TKI-toiminnan edellytyksiin	TALOUTEEN
					Elinkeinotoiminnan kehittymismahdollisuuksiin	
					Maakunnan vetovoimaan	
					Maakunnan kilpailukykyyn	